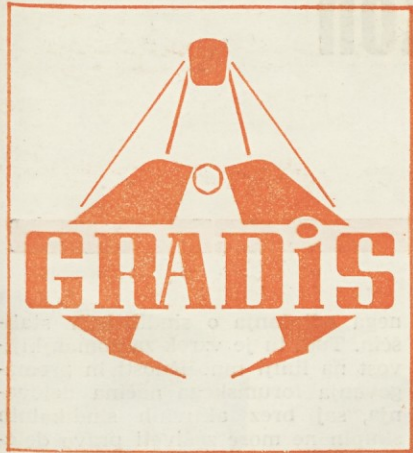

Leto XIX — 234

Ljubljana, oktober 1977

GRADISOV VESTNIK

GLASILO GRADISA

Iz današnje vsebine:

- Kako uresničujemo zakon o združenem delu (2. str.)
- TEŠ-IV v zaključni fazi (3. str.)
- Dohodkovni odnosi — gonilna sila našega življenja (8. in 9. str.)

Vsak Gradisovec je »vmešan« v številke naših rezultatov

● Z obsegom del še vedno stagniramo

Obseg naših del izkazujemo navadno s celotnim dohodkom (po novem: s celotnim prihodkom) in z vrednostjo proizvodnje. Primerjamo ga s planom in obsegom v enakem času preteklega leta. Lani za čas januar do avgust nismo izdelali obračuna, zato bomo vzeli za primerjavo lanske obdobje za čas januar—september. Po desetletnem poprečju dosežemo v prvih osmih mesecih 57 %, v devetih mesecih pa 61 % letno obračunarega obsega dela. Tedaj lah-

ko ugotovimo, da bi morali do avgusta doseči 85 % septembrskega obsega (po stalnih cenah) oziroma upoštevajoč porast cen za nekaj čez 10 odstotkov okoli 94 odstotkov obračunanih del v času januar—september 1976. Dejansko znaša indeks celotnega dohodka 92, vrednost čiste proizvodnje pa 93 — kar oboje kaže na malenkostno zaostajanje.

● Manjši stroški — povečana ekonomičnost

Poglejmo zdaj nekaj števil — v milijonih dinarjev in indeksi.

Sestavina	I-IX 76	I-VIII 77	Plan 77	I-VIII 77 I-IX 76	I-VIII 77 plan 77
Vrednost proizvodnje	2589	2270	4209	88	54
Storitve drugih	841	643	820	76	78
Vrednost čiste proizvodnje	1748	1627	3389	93	48
Celotni dohodek	2536	2324	4175	92	53
Stroški	1877	1624	2972	87	55
Družbeni proizvod	659	700	1203	106	58
Amortizacija	71	67	113	95	59
Dohodek	583	633	1090	108	58

Dohodek ne vključuje pospešene amortizacije in prispevka skupnih služb.

Stroški imajo nižjo dinamiko (indeks 87) kot celotni dohodek (indeks 92), kar se ugodno odraža na dinamiko družbenega proizvoda (indeks 106) in dohodka (indeks 108). Tudi izpolnitev planiranega družbenega proizvoda in dohodka (58 %) je ugodnejša, kot izpolnitev vrednosti proizvodnje (54 %) in celotnega dohodka (56 %). Iz teh podatkov spoznamo, da se giblje uspeh poslovanja bolj ugodno kot obseg. Zato lahko ugotovi-

vimo, da se je povečala ekonomičnost, saj se je delež stroškov v ce-

lotnem dohodku znižal od 74 % na 70 % (po planu 71 %).

● Kam plovemo s temi obveznostmi

Ko ugotavljamo ugodno sliko poslovne uspešnosti z višino in dinamiko dohodka, moramo pogledati še sestavine dohodka. (glej tabelo 2)

Razporejanje dohodka na osnovne sestavine nam kaže »staro« sliko. Obveznosti in dajatve skupaj znašajo 150 mio (15 milijard starih) dinarjev.

Povečanje letošnjih obveznosti (do avgusta) v primerjavi z lanskim (do septembra) znaša kljub krajši časovni dobi 16 %! Zato smo že v avgustu izpolnili 66 % letnega plana, kar je več kot znaša izpolnitev dohodka (58 %), iz katerega črpamo obveznosti. Poleg tega moramo dodati še nekaj desetmilijonske obveznosti, ki se krijejo iz ostanka čistega dohodka. Če vemo, da so letošnje stopnje obveznosti kar po vrsti obveznosti višje, potem vemo, da prikazana slika ob koncu leta ne bo bistveno drugačna. Opozorila, ki jih ponavljamo že tretje leto — ne sprejemajmo več dodatnih obremenitev — žal niso padla na plodna tla. (nadaljevanje na 3. str.)

Tabela 2

Sestavina	I-IX 76	I-VIII 77	Plan 77	I-VIII 77 I-IX 76	I-VIII 77 plan 77
Dohodek	588	633	1090	108	58
Pogodbene obveznosti	42	38	59	90	65
Dajatve iz dohodka	87	112	167	129	67
Čisti dohodek	459	483	864	105	56
Osebnih doh. in prej	362	363	605	100	60
Ostaneček čistega dohodka	97	120	259	124	46

Naših 32 let

4. oktobra 1945 je za gradisovce pomembna obletnica. To je rojstni dan gradbenega industrijskega podjetja Gradis. Pred takrat mlad kolektiv Gradisa je stopila prva in velika odgovorna naloga, obnova porušene domovine in kapitalna izgradnja prve petletke. Naloge so v etapah sledile druga drugi in tako smo uspešno prijadrali vse do današnjega dne. Vmes pa smo gradili nov svet, novo družbo, ki je lepša in boljša od prejšnje.

Starejši kadri se še spominjajo težav prvih let po osvoboditvi, ko so naši delavci nesebično, požrtvovalno in dostikrat za ceno lastnega odrekanja, brez tuje pomoči, brez strojev, ob občutnem pomanjkanju strokovnih kadrov premagovali začetne težave. Premagovali smo številne ovire, od gmotnih, družbenih, do tistih, ki so bili pogoje s pezo gospodarske, strokovne in kulturne zaostalosti. Za mlajše člane Gradisa je vse to zgodovina, preteklost — toda brez preteklosti ni bodočnosti. Zato smo vsi skupaj lahko ponosni na prehojeno pot.

Prišlo je leto 1950. Sprejeli smo prvo delavsko zakonodajo, izvolili prve delavske svete in delavci so začeli, sprva skromno in vendar odločno sami odločati o vseh vprašanjih našega dela in življenja. To je moč, to je sila, ki se je iz dneva v dan stopnjevala, krepila in utrjevala. Danes je naš samoupravni sistem že v praksi dokazal in izpričal svojo življenjsko sposobnost in učinkovitost. Zato tudi toliko poudarjamo, da brez nenehnega, vztrajnega boja za razvoj socialističnega samoupravljanja ni mogoč napredek, kajti le v samoupravnem sistemu se dajo uspešno razpletati vsa objektivna protislovja v naši družbi.

Razvoj je šel dalje, sprejeli smo našo delavsko ustavo — zakon o združenem delu. Zakon je tu, sprejeli smo ga in izvajali ga bomo. Spreminjanje obstoječega pa zahteva veliko truga in dela. Čeprav se iz dneva v dan približujemo končnim ciljem ZOZD, naš samoupravni sistem še ni v celoti zaživel, kajti samoupravni odnosi morajo zaživeti v vsej družbi in na vseh ravneh. 1420 delegatov, kolikor jih je v celotnem Gradisu, že v veliki večini izpolnjuje svoje poslanstvo, toda kot neposredna oblika demokratične družbene integracije, še ni v celoti odigrala svoje vloge. Zavedati se moramo, da je delegatski sistem sestavni del v razvoju naše družbe in s tem tudi razvoja našega političnega sistema, zato ga moramo nenehno utrjevati. Morali se bomo navaditi kolektivno odločati, se posvetovati z delavci in prek njih, oziroma delegatskega sistema odločati o vseh bistvenih vprašanjih. Resnično samoupravno sporazumevanje in dogovarjanje o skupnih interesih se da doseči le prek delegatskega sistema. Upoštevati pa moramo tudi dejstvo, da se zunaj združenega dela ali za hrbtom neposrednih proizvajalcev v bodoče ne bo dalo več odločati. Monopolnih pozicij odločanja torej ni več. Delegati in delegacije morajo biti bolj povezani s svojo vtično bazo, s svojo samoupravno skupnostjo, z delavci na gradbišču, v TOZD, z vsemi njenimi organi tako, da jih redno informira o svojem delu ter da od baze dobiva usmeritev za svoje delo in za svoje opredelitve. Cilji so torej jasni in pod idejnim vodstvom zveze komunistov bomo leta 1950 začeto delo nadaljevali.

Napredovali pa nismo samo na področju samoupravljanja, temveč tudi v uvajanju nove tehnologije, boljše organizacije dela, sodobne oblike poslovanja, boljše opremljenosti itd. Še in še bi lahko naštevali naše uspehe, ki so vidni na vsakem koraku. Dvaintrideset let dela torej ni bilo zaman in vsak izmed nas je lahko ponosen na prehojeno pot.

C.

Kadrovska politika v ospredju naših dogajanj

Prpriave na volitve v letu 1978

Na zadnji seji osnovne organizacije Zveze komunistov delovne skupnosti skupnih služb so med drugim razpravljali o vlogi Zveze komunistov pri kadrovanju in pripravi na volitve v letu 1978.

Funkcija kadrovske politike se je v uresničevanju samoupravnega družbenega položaja delavcev bistveno spremenila. Delavci v TOZD so že sprejeli neposredno odgovornost za svoj razvoj, za razvoj TOZD oziroma razvoj celotnega podjetja, zato mora tudi kadrovska politika služiti kot sredstvo tega razvoja. Odločanje delavcev na področju kadrovanja je torej eno izmed ključnih vprašanj nadaljnjega razvoja samoupravljanja.

V Gradisu sicer nikoli nismo zanikali znanega gesla, da »kadri rešujejo vse«, toda še vedno se pogosto pozablja, da to geslo pomeni — tudi skrb za kadre, za njihov razvoj, za pogoje njihovega dela in življenja. Vse preveč je bila še prisotna miselnost, da spada kadrovska funkcija med neke stranske dejavnosti TOZD ali skupnih služb, namesto, da bi bili kadroviki prisotni povsod, kjer gre za pomembnejše odločitve. Ka-

(nadaljevanje na 4. str.)

Prvi objekt za hidroelektrarno Srednja Drava II — zapornice že uspešno služijo svojemu namenu

Delovna disciplina je področje, kjer mora biti sindikat močno prisoten

Konferenca OOS GIP Gradis je na dnevi red svoje 13. seje uvrstila tudi obravnavo delovne discipline in kršitve delovnih dolžnosti. Podlago za tako obravnavo najdemo tudi v sklepih 8. kongresa ZSS, kjer je poudarjeno, da bo »dejavnost sindikatov usmerjena v razvijanju vseh oblik povečevanja produktivnosti in celotnega družbenega dela, ker je to edina resnična podlaga za povečanje dohodka«. In med faktorje, ki vplivajo na dvig produktivnosti osebnega dela, lahko nedvomno prištevamo tudi delovno disciplino, odnos do dela ter izvrševanje delovnih nalog ipd.

Drugo kar sindikalne organizacije neposredno zadržuje, da se ukvarjajo z vprašanji delovne discipline pa so naši programi stabilizacije, ki močno poudarjajo prizadevanja na področju delovne discipline. Vemo pa, da je ena od osnovnih nalog sindikalnih organizacij tudi sprotno spremljanje izvajanja akcijskih programov stabilizacije, zato tudi vprašanje delovne discipline ne sme iti mimo našega dela v sindikatu.

Namen razprave na seji konference ni bil navajati posamezne statistične podatke o številu disciplinskih prekrškov v naših temeljnih organizacijah, ampak ugotoviti najznačilnejše pojave oblike nediscipline, aktivnost sindikalnih organizacij pri obravnavanju teh pojavov ter predvsem dogovoriti se za nadaljnjo usmerjenost delovanja sindikata pri takšnem obravnavanju te problematike, da bodo te razprave prisotne tudi v najširšem krogu delavcev.

Razprava na seji konference je pokazala, da so najznačilnejše oblike nediscipline naslednje: neopravičeni izostanki, nepravčasno prihajanje oziroma predčasno odhajanje z dela (zamujanje), odklanjanje delovnih nalog, neodgovoren odnos do dela ipd.

Pri tem so najpogostejši pojavi neopravičenih izostankov in tako imenovanega zamujanja, medtem ko so primeri odklanjanja delovnih nalog redki pojavi. Posebno pozornost pa zasluži tako imenovan odnos do dela, kar lahko bolje opredelimo kot izrabo delovnega časa. Predvsem slednje moramo nujno upoštevati pri snovanju novega sistema nagrajevanja. V tem naj dosedanja »osebna ocena« ne bo le instrument uravnavanja razmerij v »obračunskih osnovah«, ampak resnični odraz delavčeve pripravljenosti in prizadevanj, da po svojih objektivnih močeh prispeva k doseganju čim boljših rezultatov pri svojem delu in pri doseganju takšnega dohodka, ki bo zagotavljal nenehni dvig delavčevega osebnega in družbenega standarda.

Izraba delovnega časa, kot neposredni rezultat zavestne discipline delavca pri delu, pa je poudarjena tudi v 81. členu osnutka zakona o delovnih razmerjih, ki postavlja izrabo delovnega časa kot pomembno vsebino dela samoupravnih organov, ki so dolžni s podatki o izrabi delovnega časa seznaniti delavce vsaj vsaki 6 mesecev. Predstavo konference je ob razpravi osnutka zakona o delovnih razmerjih predlagalo, da se v 227. členu med 12. in 13. točko vnese tudi sankcijska določba za izvajanje 81. člena.

V razpravi na seji konference OOS je bilo posebej poudarjeno, da se pri obravnavanju disciplinskih prekrškov vse preveč omejujemo na delavce v neposredni proizvodnji in premalo pozornosti posvečamo disciplini vodstvenih in tehničnih kadrov. Ugotavljamo namreč, da je mnogokrat od discipline teh kadrov odvisna tudi disciplina med delavci. Na sploh je prisotno mnenje, da smo do teh kadrov preveč tolerantni in posameznih prekrškov v teh vrstah ne obravnavamo enakopravno z enakimi prekrški z delavci v proizvodnji. Sicer pa tudi osnutek zakona o delovnih razmerjih v 155. členu pravi, da se disciplinski ukrepi smejo izreči vsakemu delavcu ne glede na posebna pooblastila in odgovornosti, ki jih ima ta delavec.

Ob koncu je konferenca ugotovila, da je v prizadevanjih za zmanjšanje disciplinskih prekrškov predvsem potrebno ugotoviti vzroke za posamezne vrste prekrškov ter na tej osnovi zastaviti ustrezno akcijo, ki jo bo slej ko prej moral voditi sindikat.

Ko bomo v sindikatu zbirali podatke za analizo o vzrokih za disciplinske prekrške, prosimo, da bi nam pri tem po svojih močeh pomagali vsi tisti, na katere se bomo pri tem obračali. Predvsem bodo to kadrovske službe v TOZD, sindikalne organizacije in vsi drugi činitelji, ki so tako ali drugače tesneje povezani z delavci, njihovimi problemi in težavami.

Valter Masten

Iz nekega zapisnika:
»...zato pozivamo komisijo, ki jo je imenovala komisija za delo, da pospeši svoje delo in sproti obvešča našo komisijo...«

Stran 2 ★ »GRADISOV VESTNIK«

Na zadnjem sestanku koordinacijske komisije za spremljanje uresničevanja zakona o združenem delu v GIP GRADIS so bili sprejeti naslednji sklepi:

a) Koordinacijska komisija je obravnavala pripravljeno gradivo delovne skupine »dohodkovni odnosi« ter je po širši razpravi sprejela, z ozirom na predvidena izhodišča, v katerih so predvidene faze od I. v letu 1977 do IV. v letu 1980, naslednje sklepe:

Ureditev dohodkovnih odnosov med TOZD GE in SPO

1. Takoj se prične priprava — sestava tez za samoupravni sporazum v zvezi z ureditvijo vprašanja internih cen na TOZD GE in SPO ter se pri tem upošteva 63. člen zakona o združenem delu.

2. Urediti vlaganje sredstev v SPO na principu deleža na dohodku, kot to zahteva 83. člen zakona o združenem delu.

3. Teze pripravi delovna skupina »dohodkovni odnosi«, nosilec naloge je tovariš Kolet Vinko, dipl. oec., sodeluje še tov. Janžekovič Darko, dipl. oec.

4. Rok za pripravo navedenih tez je do konca oktobra 1977. Vmes bodo potrebna posvetovanja, katera vodi predsednik delovne skupine Vasle Branko, dipl. ing.

Teze naj vsebujejo:

a) amortizacija — minimalna + pribitek, ki zajema vpliv inflacije in vpliv tržne vrednosti uslug novega stroja

b) ostali elementi, ki bodo imeli odločilen pomen:

— način kalkulacij zahteva poglavljen študij

— na osnovi postavitev organizacije sprejeti obravnavane posamezne faze, upoštevati kapacitete, organizacijo, normative stroja in grupe strojev

— količina prevzetega dela ter drugi pogoji, ki so skladni s prejšnjimi naceli

c) upoštevati še riziko pri dogovorjenih cenah, kdaj in kdo prevzame ta riziko ter trajnejše onose v gibanju cen na trgu za storitve SPO

d) oceniti, kaj pomeni večja — manjša zemeljska dela v izvajanju po cenah, ki jih pripravi kalkulatorni oddelek

e) ponovna kalkulacija bi bila izvršena le takrat, kadar bi se uporabljal cenik kot eden od elementov

f) roki obračuna: upoštevati novi zakon o ugotavljanju in delitvi dohodka ter nastanek dolžniško upniškega razmerja (DUR)

g) teze za sporazum o ustvarjanju skupnega dohodka med TOZD GE in SPO morajo obsegati določila, ki jih zahteva 81. člen ZZZ (navedenih je 9 točk). Upoštevati je 82. člen zlasti pa še 84. in 85. člen ZZZ.

5. Koordinacijska komisija je sprejela povzetek izhodišč gradiva »dohodkovni odnosi« ter priporočila strokovnim službam in delovni skupnosti skupni službi, da upoštevajo izhodišča, ki jih je dala delovna skupina za vzpostavitev ugodnih evidenc dela in sredstev, ki so potrebne pri uveljavljanju združevanja dela in sredstev med TOZD.

6. Predlog za spremembo sporazuma o medsebojnih razmerjih med TOZD in delovno skupnostjo skupne službe

Spremeni naj se 5. poglavje — ekonomski položaj in financiranje skupnih služb — v členih 33 do vključno 42. Zlasti se pri tem ne upošteva 95. člen ZZZ.

Predlagamo: upošteva naj se 95. člen zadnji odstavek glede zagotovitve sredstev za razširitev materialne osnove dela delovne skupnosti.

Nosilec nalog za pripravo sprememb je delovna skupina »dohodkovni odnosi«.

Rok za pripravo je do 31. oktobra 1977.

7. Koordinacijska komisija je obravnavala le zapisnik 4. seje delovne skupine za uskladiitev sistema nagrajevanja v smislu ZZZ ter sprejela sklep:

Pravilnik o osnovah in merilih za razporejanje čistega dohodka in delitev sredstev za osebne dohodke je bil pripravljen kot vzorčni delovni osnutek, katerega so v mesecu avgustu prejeli le člani delovne skupine in na njega niso imeli nobenih

pismenih pripomb. Koordinacijska komisija pa meni, da morajo člani komisije vzorčni osnutek predelati ter pripombe posredovati do naslednje seje koordinacijske komisije.

V tem času bo posredovan v javno razpravo s strani skupne komisije v gradbeništvu osnutek samoupravnega sporazuma, v katerem bodo podani elementi — osnove, ki jih bomo morali kot podpisniki sporazuma vgraditi tudi v svoje pravilnike o osnovah in merilih za razporejanje čistega dohodka in delitev sredstev za osebne dohodke.

4. seja koordinacijske komisije je bila sklicana za 5. oktober 1977. Na sejo so povabili poleg članov komisije še: tov. ing. Severja, tov. Jeršana in tov. Markuša.

II. Pripravljen je plan aktivnosti uresničevanja ZZZ. Koordinacijska komisija je postavila potrebne roke za izvedbo posameznih aktivnosti ter poziva vsa vodstva temeljnih organizacij, komisije za spremljanje uresničevanja ZZZ ter družbenopolitične organizacije, da ukrepe vse potrebno, da bodo posamezni roki doseženi kot je predvideno.

III. Koordinacijska komisija sprejema stališče konference OOS GIP Gradis k predlogu medrepubliškega pokrajinskega družbenega dogovora. O navedenem družbenem dogovoru se bodo v tem tednu opravile razprave v vseh TOZD v sestavi GIP GRADIS ter bodo skupne pripombe posredovane RO.

Koordinacijska komisija je sprejela še naslednje sklepe:

1. Informativna služba je dolžna tekoče objavljati vse aktivnosti pri uresničevanju ZZZ

2. Zapisnik 3. sestanka koordinacijske komisije za spremljanje uresničevanja ZZZ v GIP GRADIS se skupno s planom aktivnosti uresničevanja ZZZ pošlje:

— vsem vodstvom TOZD in delovni skupnosti skupnih služb

— vsem komisijam za spremljanje uresničevanja zakona o združenem delu

— vsem IO OOS

— vsem OO ZK

— koordinacijskemu odboru ZSMS

— članom koordinacijske komisije

— članom delovne skupine »dohodkovni odnosi«

— članom delovne skupine za uskladiitev sistema nagrajevanja

— glavnemu direktorju

— tajniku samoupravnih organov

— informativni službi

Na vprašanje, kako uresničujemo zakon o združenem delu pri nas v Gradisu, je predsednik konference OOS in predsednik koordinacijske komisije za spremljanje in uresničevanje zakona o združenem delu v delovni organizaciji GIP Gradis tovariš RAUSL JANEZ odgovoril takole:

»Mirno lahko trdim, da smo bili sindikati posebej uspešni tam, kjer smo skupaj z zvezo komunistov svoje naloge v tej akciji tako dojeli, kot zahteva naš sindikalni program, program, ki je bil sprejet na seji DSP dne 29. 3. 1977.

Konferenca OOS s svetom zveze komunistov ter koordinacijskim odborom mladine je tekoče spremljala in »smerjala« (in bo tudi v naprej) vsa dogajanja za uresničitev zakona o združenem delu, torej našega delavskega zakona. Nedvomno je, da je predsedstvo konference OOS in koordinacijski odbor na ravni delovne organizacije uspešno vodil in koordiniral delo med posameznimi delovnimi komisijami za uresničevanje sprejetega programa.

Ugotavljam pa lahko, da nisimo bili dovolj uspešni, premalo dosledni v nekaterih naših TOZD, zlasti tam, kjer so manj uspešne tiste osnovne organizacije sindikata, v katerih bi morale zaživeti sindikalne skupine, pa niso. Sindikalna skupina je namreč organizirana oblika neposrednega delovanja sindikata in neposred-

nega odločanja o sindikalnih stališčih. Tudi tu je vzrok za pomanjkljivost na liniji množičnosti in premagovanja forumskega načina delovanja, saj brez aktivnih sindikalnih skupin ne more zaživeti pravo delegatsko razmerje med članstvom in izvršnim odborom osnovne organizacije, trpi pa tudi delegatski sistem v celotni sindikalni organizaciji.

V vseh naših TOZD so delavski sveti imenovali svoje komisije za spremljanje in uresničevanje zakona o združenem delu, vendar po ugotovitvi konference OOS niso v nekaterih TOZD odigrale svoje naloge s sprejetim programom dela, premalo so razglabljale o organiziranosti naših TOZD, organiziranosti DS — SS, dohodkovnih odnosov, ugotavljanja in razporejanja dohodka in delitev osebnih dohodkov. Večkrat se bomo morali pogovarjati o odnosih med TOZD v delovni organizaciji. Gre namreč za ureditev zelo občutljivega področja med TOZD (tržne cene, dogovarjanje že pri prevzemu del, bazensko področje posamezne TOZD, konkurence naših TOZD pred enim investitorjem itd.).

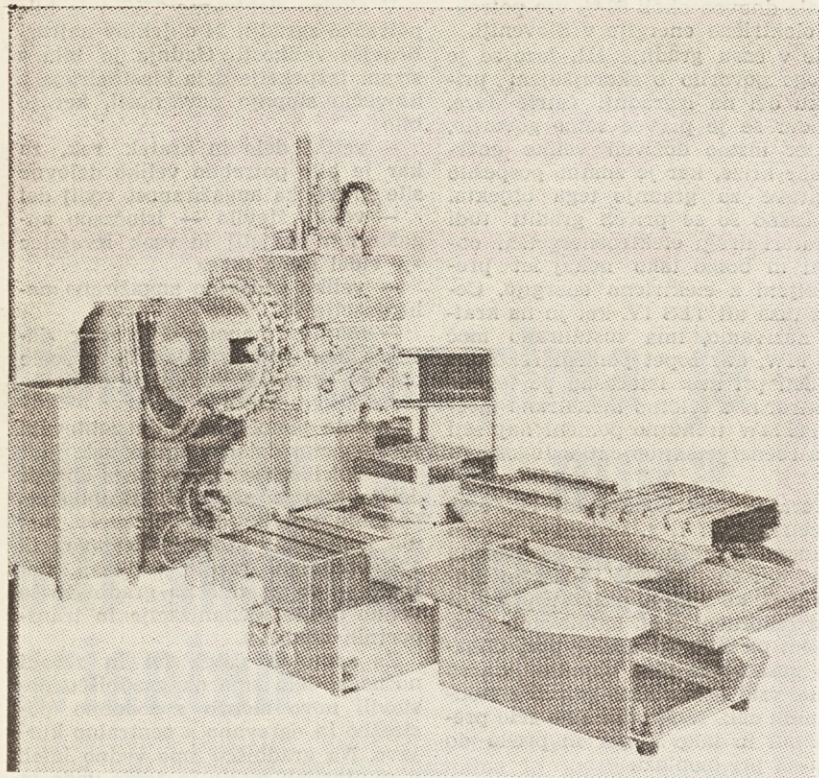
Z uresničevanjem programa zakona o združenem delu smo si zadali kot prvo in obvezno nalogo ureditev »dohodkovnih odnosov«, v skladu z ZZZ. Tudi pri nas ugotavljamo, da še nimamo popolnoma razčiščenih določenih pojmov o tem, da je dohodek družbena kategorija. Mnogo je bilo že napisanega, včasih premalo dorečenega, da bi lahko tudi tisti delavci v neposredni proizvodnji domel bistvo dohodkovnih odnosov. Poznamo dolge strokovne razlage, priprave, kje ugotavljati dohodek, ali na stroškovnem mestu, v fazi proizvodnje, na ravni TOZD itd. Mislim, da smo tudi pri nas, vsaj koordinacijska komisija uspešno uskladila dileme o tem, kako bomo v okviru delovne organizacije, v katero smo se samoupravno združili, urejali svoje medsebojne dohodkovne odnose.

Ugotovili smo, da samoupravljanje ni samo decentralizacija odločanja o razpolaganju z dohodkom na nivoju TOZD, ampak je tudi obvezno združevanje dela, znanja, sredstev. Izpolnjen je bil predpogoj za urejevanje dohodkovnih odnosov v delovni organizaciji, da so se ustanovile TOZD. Zato ugotavljamo mi z analizo obstoječega stanja in s programom uskladiitev ZZZ, da bistvenih sprememb v sestavi sedanjih temeljnih organizacij združenega dela ne bo potrebno, razen da izvajam našo največjo TOZD, v kateri bo moral sindikat ZK s samoupravnimi organi v široki razpravi z vsemi delavci se odločiti ali obstajajo pogoji za drugačno organiziranost te TOZD. Določbe zakona o združenem delu poznamo — zato jih spoštujemo. Verjetno bo potrebno, da o tem razpravljajo »delovna komisija« — organizirati strokovne službe v delovni skupnosti skupnih služb, v odnosih med njo in našimi TOZD. Med drugim je bil sprejet na seji predsedstva konference sklep, da se obvesti in vodi razprave o predvideni organiziranosti DS — SS v vseh naših TOZD.

Izredno pomembno in zahtevno je vprašanje posebej za nas sindikate, kako, kdaj ter na kakšen način bomo urejali osnove in merila za razporejanje čistega dohodka in delitev sredstev za osebne dohodke. Mislim, o tem vas je že obvezala tudi konferenca OOS, da se nam v Gradisu ne sme in ne more zgoditi iz kakršnih koli razlogov ... določilo 127. člena ZZZ, ki pravi: »Če delavci ne določijo osnov in meril, prejemajo le z zakonom zajamčeni osebni dohodek.«

Sprejeli smo program, postavili roke, nosilce nalog, pripravljen je osnutek pravilnika, o katerem bodo morali delavci vsake TOZD o njem razpravljati ter z referendumom sprejeti. Kot že rečeno, rok je zelo kratek, zato bi morali vložiti vse napore, posebno sedaj tiste delovne skupine, ki bodo pripravljale v TOZD in DSSS in vodile razlago, sindikat je pri tej nalogi polno odgovoren, saj je tudi sopodpisnik tega pravilnika.

Na seji koordinacijske komisije dne 27. 9. 1977 je bil sprejet plan aktivnosti uresničevanja zakona o združenem delu ter sklepi koordinacijske komisije, posredovani vsem TOZD in DSSS, organom upravljanja, sindikata in delovnim komisijam, ki vas obvezujejo, da uredite vse, da bo razprava in rok dosežen skladno do 31. 12. 1977.«

Numerično krmiljeni vrtalno frezalni stroj

Sprehod po 2. evropski razstavi orodja in obdelovalnih strojev

Z 2. evropsko razstavo orodja in obdelovalnih strojev v Hannoveru (2. EMO) od 20. do 29. septembra je minilo dobrega pol stoletja v kroniki razstav obdelovalnih strojev. Razstava, ki je bila druga te vrste — 1. EMO je bil leta 1975 v Parizu — je bila pod okriljem evropskega komiteja za sodelovanje industrije obdelovalnih strojev (CECIMO). V 14 halah z 89.000 m² pokritega razstavnega prostora je prikazalo svoje izdelke 1589 podjetij iz 28 držav. Med razstavljalci je bila najmočnejša zastopana ZR Nemčija s 780 sodelujočimi. Od tujih naj omenimo 168 iz Švice, 151 iz Italije, 108 iz Francije, 74 iz Velike Britanije, 42 iz ZDA, 23 iz Japonske, 26 iz Nemške demokratične republike, 10 iz Poljske in 7 iz Sovjetske zveze. Jugoslavijo so zastopala v primerjavi z ostalimi skromno, a vendarle podjetja — Alat, Ivo Lola Ribar, Litostroj, Livnica željeza in Prvomajska. Na tej razstavi je bilo torej mogoče popolnoma pregledati najnovejše stanje tehnike in njeno usmeritev, saj je veliko razstavljalcev pokazalo nove modele, ki se niso bili znani v široki javnosti. V Hannoveru razstavljeni stroji so predstavljali približno 1,5 % vrednosti svetovne proizvodnje v letu 1976.

Da bi čitatel lahko spoznal, kako raznolik je bil prikaz strojev na tej razstavi, bomo našli nekaj najpomembnejših vrst obdelovalnih strojev, ki si jih je obiskovalec lahko ogledal in prisostvoval tudi demonstraciji. Vsi stroji so bili namreč priključeni. V skupini strojev, za obdelavo z odrezovanjem so bile: stružnice, skobelni, frezalni, brusilni stroji, stroji za ozobljenje, žage, stroji za obdelavo z ultrazvokom in elektrolizo ter električni in pnevmatični ročni stroji. Skupino strojev za preobliskovanje so zastopali: stroji za ravnanje in krivljenje, kovanje, preše, škarije, stroji za obdelavo pločevine ter stroji za proizvodnjo vijakov in matic. Za vse našete stroje si je obiskovalec ogledal v dveh velikih halah tudi pripadajoče orodje in merilne pripomočke.

Na razstavi je bilo mogoče ugotoviti, da klasičnih obdelovalnih strojev praktično ni več. Uspešno jih zamenjujejo programsko vodeni oziroma numerično krmiljeni stroji. Obiskovalcu se pri sprehodu mimo vseh teh strojev samo od sebe vsiljuje vprašanje, kako se, oziroma se bodo obdelovalni stroji razvijali. Za velikoserijsko in množinsko proizvodnjo je smer jasna. Tu teče razvoj v smeri čim popolnejše avtomatizacije. Za strukturo proizvodnje, ki je značilna za jugoslovansko industrijo, pa je zanimivo področje srednjih in majhnih serij ter individualne proizvodnje. Tu je smer že nakazana in sicer s prilagoditvijo strojev obdelovalnim nalogam.

Razvoj obdelovalnih strojev je vedno usmerjen k obdelovalnim nalogam. Stalna naloga obdelovalne tehnike je znižanje delovnih stroškov. V velikoserijski proizvodnji je to doseženo s specialnimi stroji. V srednje in maloserijski proizvodnji

pa je možno doseči znižanje stroškov obdelave, če obdelujemo z enakimi metodami, kakor v velikoserijski proizvodnji, pri tem pa uporabljamo obdelovalna sredstva za obdelavo različnih delov. Takšno prilagajanje obdelovalnih strojev različnim obdelovalnim nalogam je že nekaj časa na pohodu in vodi v razvoj avtomatičnih obdelovalnih strojev, ki so posebej primerni za srednje — in naložerijsko, kakor tudi posamično proizvodnjo.

Cilj razvoja obdelovalnih strojev je čimbolj fleksibilno krmiljenje pri obdelavi. Tu je mišljena avtomatizacija, pri kateri lahko postopki obdelave variirajo v čim širšem območju. Ta avtomatizacija je primerna za primere, kadar je potrebna vsestranska uporabnost stroja s spremenljivimi pogoji.

Prvi korak v taki avtomatizaciji je numerično krmiljenje obdelovalnih strojev. Pri numerično krmiljenih obdelovalnih strojih se predelujejo informacije shranjene na luknjanem traku. Za predelavo informacij pri krmiljenju po premici ali liniji rabi računalnik, ki krmili obdelovalni stroj v pravilnem zaporedju vrednosti koordinat. Programer — konstruktor pri programiranju obdelave podrobno obdela tudi podatke surovca, razdelitev rezov, prekinitev rezov, podajanja, hitrosti rezanja, geometrijo orodja kakor tudi vpenjanje orodja.

Iz vsega navedenega izhaja sklep, da je cilj čim krajši čas obdelave, ki naj bo dosežen z izredno gospodarnimi pogoji pri obdelavi.

Da bi bili tudi neproduktivni časi čim krajši, so potrebni še nadaljnji ukrepi npr. brušenje orodja, sodobni načini vpenjanja obdelovanca itd.

Za nas je seveda najbolj zanimivo poiskati odgovor na vprašanje — kako skrajšati obdelovalne čase in izboljšati kvaliteto izdelkov kovinske dejavnosti v Gradisu? Odgovor je težak, a ga bomo vseeno skušali podati, seveda glede na finančne možnosti te dejavnosti in iz gledišča zapazanj na razstavi.

Kot prvo bi bilo potrebno modernizirati krivljenje pločevine in cevi z nabavo krivilnega stroja in preproste naprave za krivljenje cevi manjših premerov. Obdelovalne čase zmanjšati s povečano uporabo orodij z obračalnimi ploščicami ter uporabo pnevmatskih in sestavljenih vpenjalnih pripomočkov na principu zložen. Proizvodni program (veliko izvrtin) zahteva nabavo stroja za brušenje svetrov. Z nabavo še nekaterih drugih strojev (frezalnih, naprave za peskanje itd.), bi se proizvodni proces precej moderniziral, kvaliteta izdelkov pa znatno izboljšala. Upamo, da bo v bodoče ta dejavnost deležna večjega razumevanja tudi pri uvozu opreme, ki jo na jugoslovanskem trgu ne bi bilo mogoče nabaviti.

Na koncu naj še omenimo, da so bili razstavljalci bogato založeni s prospektnim materialom in da je ogled take razstave za strokovnjake iz tega področja enkratno doživetje.

Marko Žontar

(nadaljevanje iz 3. strani)

Denar je — dinar — je denar

Struktura poprečno uporabljenih sredstev nam da delni odgovor na vprašanje, ki je v tem, da delamo in gospodarimo s preveliko količino denarja, to je obratnih sredstev. V prihodnje bomo morali torej bistveno bolj ekonomizirati z denarjem, tembolj, ker nam bo to reorganizirana interna banka še bolj onemogočala. Kaj bomo morali storiti:

— izdelati načela za pridobivanje in izkoriščanje avansov,

— racionalizirati obseg in vrsto zalog po (v praksi in teoriji) znanih metodah.

— v večji meri kot doslej koristiti rezerve, dolgoročne kredite, vrednostne papirje in sprejeti druge ukrepe za boljše koriščenje obratnih sredstev.

Akumulativnost dohodka se je malo povečala (od 0,21 na 0,22), zaostaja pa še za planirano stopnjo (0,28). Toda hkrati s povečanjem tako imenovanih nev kalkuliranih obveznosti

iz ostanka dohodka, nam povečanje ne zaleže.

Kljub vsemu (relativno) zelo uspešni

Naš glavni kazalnik uspešnosti — PD ph je 35,81 din — kaže razveseljiv porast za 21% in doseganje plana že s 95%! Ta podatek vendarle potrjuje našo uspešnost. Seveda so v dohodku vse obveznosti, ki jih izdajamo družbi. Toda poleg črne barve obstoja še bela, ki nam daje pri tolikših (nekaj desetmilijardnih) prispevkih družbi upanje, da nam bo ob umnem koriščenju teh sredstev, ta naša družba v vse večji meri omogočala dosegati v prihodnosti še večje uspehe. Za družbo so prav kolektivi z nadpoprečno uspešnostjo najboljša garancija za njen progres, napredek. Prav je zato, da je nedavno zbornica zbrala podatke o uspešnosti delovnih organizacij, kamor sodi tudi GRADIS. Rečeno je tudi, naj se družba ne briga predvsem za reševanje slabih, ampak tudi za spodbujanje dobrih in najboljših, ki vlečejo voz napredka. Več razberek iz Dnevnika, ki je v »temi dneva« objavil trideseterico najboljših.

Nova menza tudi na OGP

Predsednik OOS Štefan Rac je na skromni slovesnosti prerezal trak in odprl novo menzo

Skrb za človeka — delavca, njegove delovne pogoje in njegov družbeni standard je že nekaj let načelo naših sindikatov. Toda pri nas ni ostalo le pri načelih in načrtih, temveč so naše TOZD uspešno te načrte tudi uresničevale. Delovni pogoji na naših gradbiščih se izboljšujejo, izboljšujejo pa se tudi v domačih obratih.

Da je temu res tako, smo se prepričali 26. septembra ob 9. uri, ko smo prisostvovali skromni slovesnosti v obratu gradbenih polizdelkov v Ljubljani, na kateri je najprej spregovoril v. d. direktorja Vlado Osolnik o pomenu nove menze. Nato pa je predsednik OOS Štefan Rac slovesno prerezal trak in tako odprl novo menzo. Po otvoritvi je OOS organizirala še obilno malico za celoten kolektiv OGP.

Po kratkem ogledu nove menze, ki meji že na majhen obrat družbene prehrane, smo se pogovarjali z vodjem splošnega in kadrovskega oddelka Alojzom Pračkom, ki je o pridobitvi objekta povedal:

»Že nekajletno željo po novem tovrstnem objektu so vedno preprečevala premajhna finančna sredstva. Z izgradnjo centra za AOP se nam je ponudila tako enkratna priložnost, da v kletnih prostorih tega objekta uredimo za nas prepotrben obrat družbene prehrane. Tudi 230 mio din, kolikor smo morali prispevati za izgradnjo, ni bilo za nas preveliko breme, ki smo ga nekako zmogli. Tako smo pridobili prostor, kjer lahko v eni izmenici malica 100 delavcev. Seveda pa bodo tudi v novi menzi ostali trije obroki, torej zajtrk, malica in kosilo. Število delavcev, ki se poslužujejo posameznih obrokov, je seveda različno, saj malicajo vsi delavci, medtem ko je število obrokov za zajtrk 120, za kosilo pa le 60. Čeprav je v novi menzi tudi kuhinja, se bodo vsi obroki tako kot doslej vozili iz obrata družbene prehrane. Moste, ki preskrbi tudi osebe za razdeljevanje. Hrana je dovolj kvalitetna in raznovrstna, tako da delavci ne morejo biti nezadovoljni.«

In kakšni so vaši nadaljnji načrti za izboljšanje delavčevih pogojev na obratu? smo bili nadalje radovedni.

»Izgradnja in ureditev prostorov za prehrano je prva faza izboljšanja pogojev delavcev, je poudaril tov. Praček in nadaljeval: »Saj že pripravljamo in zbiramo sredstva za izgradnjo garderob, umivalnic in tušev, ki so prepotrebni za naš obrat. Trenutno imajo delavci kar na 13 mestih garderobe in še te vse v raznih priložnostnih prostorih. Upamo, da bomo z izgradnjo prepotrebnih garderob lahko pričeli že v prihodnjem letu in tako še izboljšali pogoje, ki neposredno vplivajo tudi na samo proizvodnjo.«

In kaj pravijo delavci?

Po obilni malici v novi menzi smo se pogovarjali tudi z nekaj delavci.

Hase Delanović, PK delavec:

»V novi menzi je gotovo bolj prijetno, saj je vsaka hrana boljša v čistem in urejenem okolju. Res je, da se kvaliteta niti kvantiteta ne bosta nič popravili, vendar smatram, da je še kar dobra.«

Malo bolj kritičen je bil Maho Krajič: »Ne vem, zakaj se je dvignila cena obrokov, če je tako kvaliteta kot kvantiteta ostala ista. Mislim, da nova menza ne bi smela biti vzrok, da so obroki sedaj dražji.

Res je, da je hrana dokaj raznovrstna, le včasih jo je bilo malo premalo. Sicer pa je tu še začetek. Morda jo bo tu malo več in malo boljše.«

Maho Krajič

Antonija Zakrajšek, ki hrano razdeljuje, pa nam je o delovnih pogojih v novem prostoru povedala naslednje:

»Nova menza je prav lepo urejena, le da je za nas, ki strežemo precej nefunkcionalna. Lahko bi rekla,

Hase Delanović

V novi menzi lahko hkrati malica kar 100 delavcev

(nadaljevanje iz 1. strani)

KADROVSKA POLITIKA

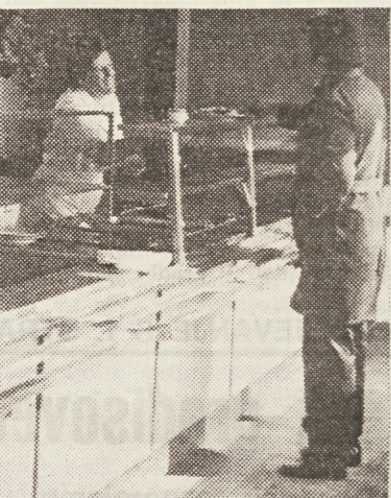
Kadrovska politika mora torej biti družbeno dogovorjena, razredno jasno usmerjena in samoupravno realizirana. Kadrovska politika torej ni razpogajanje s človekom po nekih »višjih interesih«, pa tudi ne sprotno reševanje posameznih kadrovskih zadev in problemov, temveč načrtno dolgoročno in stalno prizadevanje vseh delavcev, da ob podpori sindikata in vseh družbeno političnih sil ustvarjajo pogoje za nenehno strokovno in družbeno politično izpopolnjevanje in usposabljanje. Le tako bomo lahko uresničevali načelo »pravi človek na pravo mesto« oziroma najustrenejši in najbolj usposobljeni delavci na posamezne odgovorne družbene dolžnosti pri urejanju skupnih družbenih vprašanj. Zato tudi toliko govora o strokovnih, idejnopolitičnih in moralnih vrednotah posameznikov.

Temu primerno bomo tudi postopali ob pripravah na skupščinske volitve v letu 1978. Izvoliti bo namreč potrebno okrog 1500 delegatov v samoupravne organe, komisije, delegate in delegacije v temeljne samoupravne skupnosti, v skupščine družbeno političnih in samoupravnih interesnih skupnosti in njihovih izvršilnih organov, ki bodo zagotavljali nadaljnjo in še bolj učinkovito delovanje delegatskega sistema. Tudi tu bomo morale kadrovske službe TOZD in skupnih služb skupno z družbeno političnimi organizacijami odigrati svojo vlogo. Zato bomo pri oblikovanju predlogov možnih kandidatov predvsem upoštevali družbene zahteve po ustvarjalnih sposobnostih posameznikov, ter evidentirali kandidate — delegate, ki bodo s polno odgovornostjo aktivno sodelovali pri utrjevanju socialističnega sistema samoupravne demokracije in krepitve demokratičnih odnosov v naši samoupravni družbi.

Nato so razpravljali o kadrovanju v zvezi komunistov v osnovni organizaciji skupnih služb. Kadrovanje v zadnjih letih je bilo dokaj kampanjsko, zato so sklenili pospešiti sprejem novih članov do konca leta 1978. V skupnih službah je danes 40 komunistov. Kadrovska komisija nadaljuje z evidentiranjem možnih kandidatov.

V nadaljevanju razprave so razpravljali o oceni samoupravnih, gospodarskih in družbeno političnih razmer v skupnih službah. Ocena je bila sprejeta pozitivno, vendar k oceni manjka akcija in naloge komunistov skupnih služb za vnaprej. V zvezi s tem mora sekretariat ZK skupnih služb ter tov. Stane Uhan in Jože Lorenčič izdelati akcijski program za prihodnje obdobje.

L. Cepuš

Antonija Zakrajšek

da imamo sedaj še celo več dela, kar je posledica samopostrežnega načina razdeljevanja hrane s predolgimi pulti. Tudi namesto klasičnega štedilnika za gospodinjstvo, bi bilo bolje kupiti štedilnik za kuhinje, da bi lahko kuhali še kaj drugega kot pa jutranji čaj. Kar pa se hrane tiče, menim, da so delavci lahko zadovoljni, saj jo je dovolj in raznovrstne. Lahko rečem, da je pri večini tako, pa čeprav je za malico kdaj tudi kaj takega, kar nimajo vsi najbolj radi.«

Izpiti na kupoli atomske centrale

Malo nenavaden naslov in vendar resničen. Tesarji — tečajniki so praktični del izpita polagali na vrhu kupole atomske centrale v Krškem. To je bilo tudi izredno doživetje za izpitno komisijo, kar pa seveda ni vplivalo na strokovne ocene kandidatov.

Tesarji — tečajniki so imeli predhodno 250 ur teoretičnega dela v šoli, ter skupno s 6-mesečno prakso na gradbišču v Krškem 1510 ur praktičnega dela.

Teoretični del je obsegal: družbenopolitično ureditev SFRJ 30 ur, ekonomika podjetja 40 ur, gradbeni elementi 50 ur, varstvo pri delu 30 ur, kultura govora in pisanja 20 ur.

Tečajniki so bili na praktičnem delu v Krškem razdeljeni v 4 skupine, katere so vodili delovodje, ozi-

roma instruktorji praktičnega dela. Izpit so opravili vsi kandidati pa tudi kvaliteta izvršenega dela je bila skoraj pri vseh tečajnikih nadpovprečna.

In kaj k temu pravijo delovodje in tečajniki sami?

Anton Dolenc, delovodja: Moram reči, da smo bili s tečajniki zadovoljni. Verjetno bi jim morali posvetiti še več pozornosti, toda upoštevati je treba veliko gradbišče in sam tempo gradnje. Na splošno pa lahko rečem, da tisti, ki se je bolj zanimal za delo, je več dosegel in se tudi več naučil, dokaj preprosta logika, ki še vedno drži (opomba urednika).

Janko Križnjak, tečajnik: Ko smo iz tečaja prispeli na gradbišče, so nas zelo lepo sprejeli. Sam sem bil dodeljen tesarju-instruktorju Vinku

Mlakarju, ki nas je kmalu vpeljal v delo.

Začeli smo na montaži plošče. Za nas je bilo tu vse novo. Ze samo dejstvo, da smo se iz šolske delavnice preselili na tako veliko gradbišče, je bilo za nas velika sprememba. Skrajša smo se bali višine, toda strah je hitro prešel. Pa tudi 6 mesecev praktičnega dela je hitro minilo. Zelo sem zadovoljen in veliko sem se naučil. Pri Gradisu bom ostal tudi v bodoče.

Stjepan Baksa, tečajnik: Na praktičnem delu sem bil zelo zadovoljen in resnično sem se veliko naučil, kar mi bo koristilo pri poznejšem delu in v življenju, in končno, če se zaimaš za delo tudi veliko znaš, mene ta poklic veseli in če bom le mogel, se bom tudi v bodoče izpopolnjeval v poklicu. Rad bi ostal v Gradisu,

Del članov izpitne komisije pri pregledu opravljene naloge

ker tu obstajajo resnično velike možnosti nadaljnjega izobraževanja.

Tako in podobno so ocenjevali prakso tudi ostali tečajniki in mo-

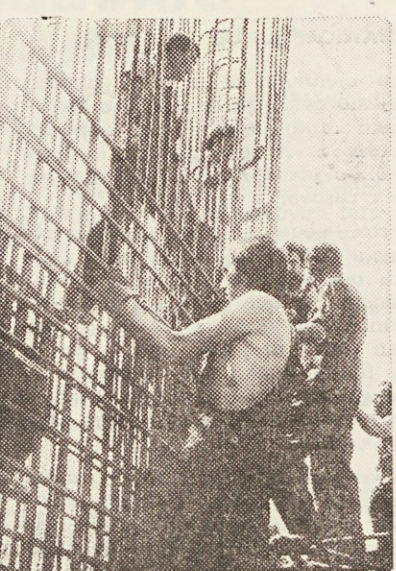
ram reči, da so sredstva, ki smo jih vložili v ta tečaj, padla na rodovita tla. To pa je končno tudi cilj izobraževanja. C.

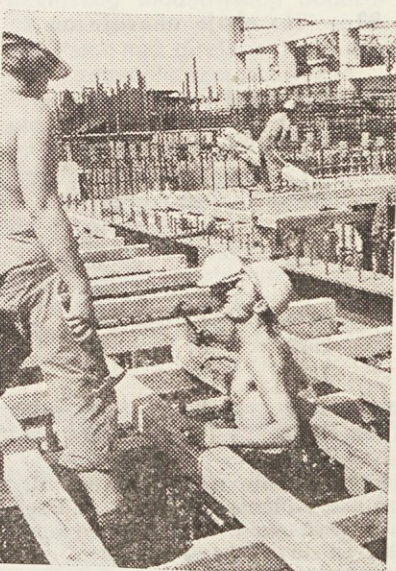
Janko Križnjak — na gradbišču so nas lepo sprejeli

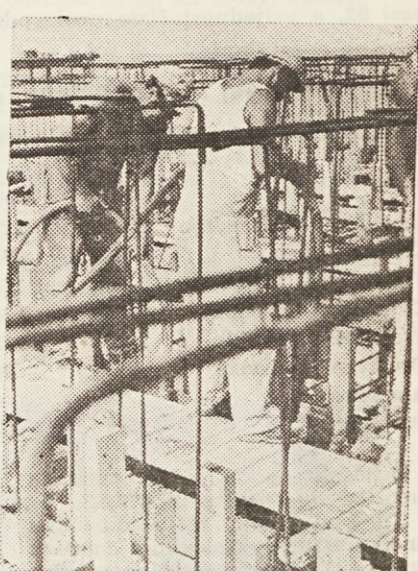
Stjepan Baksa: »Če se za delo zaimaš se tudi veliko naučiš«

Polaganje armature pri vrhu kupole

Tečajniki med opravljanjem svoje naloge

V obalo v Baru je potrebno vgraditi ogromno količino železa

Koperske razglednice

Ko smo prišli v Koper, smo že na Ankaranskem križišču zagledali oznake Gradisa na bližnjem gradbišču. Kasneje smo izvedeli, da to gradnjo z uspehom izvaja temeljna organizacija združenega dela GE Ljubljana. Sicer je Gradis samo eden, vendar za tisti dan smo se posvetili samo TOZD GE Koper.

vo v skupni vrednosti 10 milijonov din. Tam dela sedaj 70 ljudi. Za naprej bodo še vedno delali v sklopu združenja Euroturist in računajo, da bodo prevzeli dela tudi na gradnji zaključne III. faze stanovanjskega naselja. Skupna kvadratura tega naselja je 90.000 m² površine, seveda je tu mišljena površina, ki jo delajo tudi drugi soizvajalci. V Kopru so torej dokazali, da je to gradbišče kar donosno in da ni bojazni za finančni neuspeh.

V Buzetu gradijo III. fazo tovarniškega kompleksa CIMOS Koper — obrat Buzet (ki bo izdeloval rezervne dele za Citroen iz Francije). Graditi so začeli v septembru 1976 in predvidevajo, da bodo zaključili konec leta 1977. Osnovni objekt je armirano betonska montažna hala Velo, ki bo velika 7000 m². Hala je narejena po projektu Projektivnega biroja iz Maribora. Poleg se bodo gra-

dili še energetske objekti, zunanja ureditev, plinska postaja. Vsa ta gradnja je že v zaključni fazi.

Za koprsko Agrario so naredili polnilnico alkoholnih in brezalkoholnih pijač z zunanjo ureditvijo in vinsko klet. Objekt je Gradisova montažna hala Velo s pisarniškim aneksom, kotlarno, trafopostajo, črpalščem in zunanjo ureditvijo. Površina hale je 2700 m². Vinska klet je prav tako Gradisova hala Velo, visoka 11 m, s površino 800 m². V njej bo skladišče vina. Objekt je končan in predan investitorju v skupni vrednosti 25 milijonov din.

Naši Koprčani so prisotni tudi pri gradnji luke Bar. Tu se torej kaže medrepubliško sodelovanje, prodiranje na jug. Sodelujejo namreč s Hidroelektriko iz Zagreba. Skupen objekt je vreden 200 milijonov din. Naši Gradisovci delajo:

— navez za kontejnerje v skupni dolžini 360 m, ki je postavljen na jeklene pilote, kateri sežejo tudi do 45 m globoko. Skupna dolžina zabitih pilotov je 12 km,

— potniško obalo v dolžini 100 m iz montažnih betonskih blokov (težine 60 ton po kosu),

— obalo »Voljnico« ali obalo za razsutí tovor, ki je dolga 80 m in postavljena na benoto pilote,

— navez za tekoče tovore za ladje do 100.000 BRT,

— petrolejski navez za ladje do 40.000 BRT,

— Ro-Ro navez ali obalo za trajekte,

— izkop bazena med Voljnico in obalo za kontejnerje (Got I) v predvideni količini 80.000 m³ (podmorski izkop). Tu so uporabili refulerni bager.

Pri delu v Baru jim pomaga tudi naš SPO, ki tam sodeluje s transportom. Lahko bi rekli, da je v Baru zaposlenih malo ljudi, pa veliko mehanizacije, saj je v špiči zaposlenih približno 15 tehnikov in delovodij ter 15 delavcev. Pri delih sodeluje tudi Brodospas iz Splita s plovničnimi objekti in plovničnimi dvigali ter potapljaškimi ekipami.

Objekt v Baru je narejen v zadovoljstvo investitorja, ki s hvalo res

ni skoparil. Ob tem moramo upoštevati, da je Bar težko dostopen kraj v zimskem času. Glavni problem za nadaljnja dela v Baru je pomanjkanje tovrstne opreme (plovni objekti, zabijala) in tehnični kader, ki pod sedanjimi pogoji nočejo več na tako oddaljeno gradbišče.

Cervarju se pripravlja izgradnja III. faze izgradnje stanovanjskega naselja s skupnim številom 350 stanovanjskih enot. Tu so še vzporedni objekti — ureditev lokalov, skladišča, trgovine, čolnarne in pomorski objekti za Plavo laguno ter ureditev marine v Cervarju in Poreču.

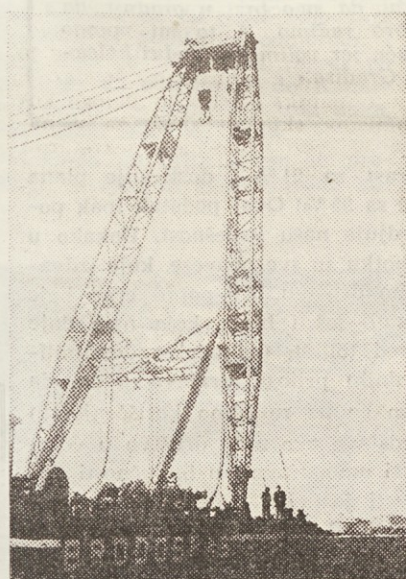
Predvidena investicijska vrednost je približno 50 milijonov din, za na-

daljnje pa še dodatnih 100, če bodo prevzeli dela.

V Luki Koper bo pri Slovenijalesu prišla na vrsto ureditev desne obale s spremljajočimi objekti na bazenu III. Investicijska vsota je približno 300 milijonov din, z gradnjo pa bodo začeli spomladi.

Na tem prostoru bodo podaljšali tudi obalo za les in za sipke tovore, podaljšali bodo tudi kontejnersko obalo in Ro-Ro navez s spremljajočimi objekti, skupaj za približno 150 milijonov din.

Dela, ki jih imajo Koprčani danes v teku, so vredna 40 milijonov din, že stodstotno prevzeta dela 37 milijonov din. Seveda pa v koprsko perspektivo sodi še vedno delujoč kamnolom v Črnem kalu s svojim »zaslužkom«. V Kopru nam zagotavljajo, da nakazana perspektiva za dostuje za njihov dober poslovni uspeh v naslednjem letu.

Tesno sodelujemo z »Brodospasom« iz Splita — Veli Jože ob našem objektu

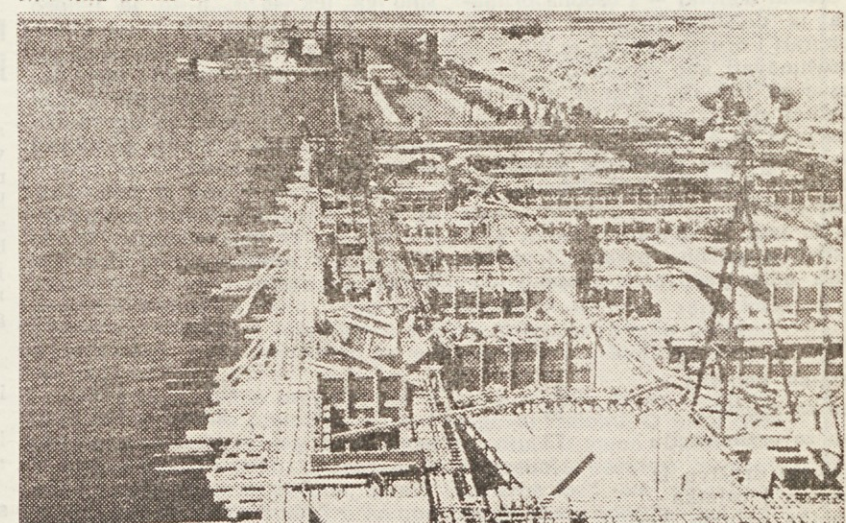
Ob obisku te naše gradbene enote so nam že takoj na začetku poudarili, da je njihovo sedanje delo v znamenju prodiranja preko meja ožje domovine. V Cervarju gradijo stanovanjsko naselje za trg Z gradnjo so pričeli septembra 1975, do danes pa so končali že 370 stanovanjskih enot in eno čistilno napra-

Orači Ledine slovenskega pomorskega gradbeništva. Priznanje jim ni reklama ali javna hvala, temveč na stotine metrov privezov za preko-oceanske ladje

Skupina naših delavcev v Baru po uspešnem delovnem dnevu

Na posnetku so prikazane vse faze dela na objektu v Baru — zabijanje pilotov, betoniranje oblog, opaževanje, armiranje in betoniranje, konstrukcija, nasip brežin pod vodo s »klapetami« (dolžina obale je 360 m)

Svaki Gradisovac »umješan« je u brojke naših rezultata

Sa opsegom još uvek stagniramo

Opseg našeg rada obično izkazivamo sa cjelokupnim dohotkom (sada: ukupnih prihotkom) i sa vrijednošću proizvodnje. Uspoređujemo ga sa planom i posegom u istom vremenu protekle godine. Prošle godine za period januar—august nismo izradili obračun, tako ćemo usporedjivati prošlogodišnji period januar—septembar. Po desetogodišnjem periodu dostizamo u prvih osam meseci 57 % a u mjeseca 67 % godišnje obračunan opseg rada. Onda možemo zaključiti, da bih morali do avgusta postići 85 % spetembarskog opsega (sa stalnim cijenama), odnosno ako računamo porast cijena za nešto više od 10 %, oko 94 % obračunanog rada u periodu januar—septembar 1976. Činjenica je, da indeks cjelokupnog dohotka iznosi 92, a vrijednost čiste proizvodnje 93 — što oboje ukazuje na sićušno zaostajanje.

Manji troškovi — povećana ekonomičnost

Pogledajmo sad nekolicinu brojeva — u tisućima din — i indekse:

Sastav	I-IX 76	I-VIII 77	Plan 77	I-VIII 77 I-IX 76	I-VIII 77 plan 77
Vrijednost proizvodnje	2589	2270	4209	88	54
Usluge drugih	11	643	820	76	78
Vrijed. čiste proizvod.	1448	1627	3389	93	48
Cjelokupni dohodak	2536	2324	4175	92	56
Troškovi	1877	1624	2972	87	55
Društveni proizvod	659	700	1203	106	58
Amortizacija	71	67	113	95	59
Dohodak	588	633	1090	108	58

Dohodak ne uključuje ubranu amortizaciju i prilog za DS SS.

Troškovi imaju nižu dinamiku (indeks 87) nego cjelokupni dohodak (indeks 92), što se povoljno odražava na dinamiku društvenog proizvoda (indeks 108). Isto i izpunjenje planiranog društvenog proizvoda i dohotka (58 %) povoljnija je, nego izpunjenje vrijednosti proizvodnje (54 %) i cjelokupnog dohotka (56 %). Iz ovih podataka saznamo, da se uspjeh poslovanja kreće povoljnije

nego opseg. Zato možemo ugotoviti, da se ekonomičnost povećala, kad se i udio troškova u cjelokupnom dohotku snizio od 74 % na 70 % (po planu 71 %).

Kuda plovimo sa svim tim obavezama

Kad utvrđujemo povoljnu sliku poslovne uspješnosti sa visinom i dinamikom dohotka, moramo pogledati još sastave dohotka:

Sastav	I-IX 76	I-VIII 77	Plan 77	I-VIII 77 I-IX 76	I-VIII 77 plan 77
Dohodak	588	633	1090	108	58
Ugovorne obaveze	42	38	59	90	65
Dažbine iz dohotka	87	112	167	129	67
Čisti dohodak	459	483	864	105	56
Osob. doh. i prim.	362	363	605	100	60
Ostatak čistog dohotka	97	120	259	124	46

Razporedjivanje dohotka na osnovne sastave kaže nam »staru« sliku. Obaveze i dažbine ukupno iznose 150 mio (15 milijardi starih dinara) din.

Povećanje ovogodišnjih obaveza (do avgusta) u usporedbi s prošlogodišnjim (do septembra) snosi i pored kraćeg vremenskog perioda 16 %! Tako smo već u avgustu izpunili 66 % godišnjeg plana, što je više nego iznosi ostvarivanje dohotka (58 %), iz kojeg crpimo za obaveze. Pored toga moramo dodati još nekolicinu deset milijunskih obaveza, koje crpimo iz ostatka čistog dohotka. Ako znamo, da su ovogodišnje stope obaveza sve po redu više, onda znamo, da prikazana slika na kraju godine neće biti bitno drukčija. Upozorenja, koja ponavljamo već treću godinu — ne prihvaćujemo više dodatnih opterećenja — na žalost, nisu pala na plodno tlo.

Dohodak razporedjujemo na osobne dohotke gospodarno

Osobni dohotki — i osobna primanja iz dohotka (nagrade učenika, honorari i drugo), koji će se ubuduće obračunavati kao osobni dohotki — posve su jednaki onim u prošlogodišnjim devet meseci (363 mio din). Značajna je činjenica, da se kretamo u okvirima resolucije skupštine, po kojoj smiju osobni dohotki porasti najviše za 90 % porasta dohotka, to jest, za (8 × 0,90) punih 7 %, a stvarno oni nisu porasli. Suprotno ovim udio planiranih osobnih do-

hotka viši je (60 %) kao udio dohotka (58 %), što znači:

— da smo planirali suviše nizke osobne dohotke ili
— da smo dostigli suviše nizak nivo dohotka uprkos povećanoj ekonomičnosti.

Više podataka o osobnim dohotcima možete vidjeti u specijalnoj analizi, koju dobiju svi organizatori rada. Porast osobnih dohotka na uslovni čas iznosi 13 %, što je 1 % manje od porasta životnih troškova. Ovo znači, da realni osobni dohotki ne rastu.

Viši ostatak dohotka sječe nam tanji komad pogače

Ostatak čistog dohotka iznosi 120 mio din, što je 24 % više nego prošle godine do septembra. Ovaj podatak vrlo je povoljan ali na žalost ima i drugu, manje povoljnu stranu.

Za pokrivanje svih (minimalnih) obaveza iz ostatka dohotka ove godine moramo ostvariti planirani iznos 259 mio din. Do sada ostvarili smo ga tek 46 %, a to je mnogo manje, nego iznosi dinamika cjelokupnog dohotka i dohotka. Kad još kažemo, da neki »tozdovi« nisu dostigli ni 30 % (čak 20 %) planiranog ostatka dohotka, onda sa sigurnošću možemo govoriti o manje povoljnoj strani naše uspješnosti.

Druga takva strana je udio obaveza, koje mora kolektiv još izdvojiti pored već napomenutih 120 mio din, još iz ostatka čistog dohotka. Podaci su ovaki:

Sastav	I-IX 76	%	I-VIII 77	%	Indeks
Ostatak dohotka	97	100	120	100	124
Deo za društvo	24	25	38	32	158
Deo za organizaciju	73	75	82	68	112
Obaveze društvu iz dohotka i ostatka dohotka ukupno (bez priloga iz OD)	153		188		123
Udio u dohotku u %		26		30	

Ove godine do avgusta smo bez priloga iz osobnih dohotka ostvarili već gotovo 20 starih milijarda dinara (168 mio din), što je 23 % više nego prošle godine do septembra. Istotako možemo vidjeti, da se udio obaveza iz ostatka dohotka povećuje mnogo brže (indeks 158) nego ostatak dohotka (indeks 124); tako je prošle godine deo za društvo iznosio 1/4, a ove godine već 1/3. Nešto slično kreće se i ukupni udio obaveza u dohotku.

Broj radnika i časova

U skladu je sa planom

Za cjelovitu sliku ćemo ukazati (kao što zahtijeva i zakon o uruženom radu) još na neke kazaljke uspješnosti. A još prije pogledajmo nekoliko podataka o broju zaposlenih i časova.

Prošle godine u prosjeku tridesetogodišnja smo je zaposlenih 6603 radnika bez učenika i radnika u inostranstvu, a ove godine u prosjeku prvih osam mjeseci 7039 radnika (plan 7087) ili 4,0 % više — to je sas toliko koliko smo planirali za celu godinu i koliko iznosi stupanj porasta zaposlenih u programu razvoja Gradisa.

Obavljeni efektivni časovi u osmim mjesecima ove godine imaju u usporedbi s prošlogodišnjim tridesetogodištem indeks 88, to je toliko kao vrijednost proizvodnje. Kad računamo porast cijena za nešto više od 10 %, konstatiramo, da se produktivnost rada smanjila. Ovu konstataciju morat ćemo nakon tridesetogodišnjeg izkaza dobro proučiti — u koliko podaci neće biti bolji.

Kvalifikacijska struktura zaposlenih povećala se za 2,7 %, što je više nego povoljno.

Indikatori kažu nam više nego same arapske brojke

Indikator	I-IX 76	I-VIII 77	Plan 77	I-VIII 77 I-IX 76	I-VIII 77 plan 77
Vrijednost čiste proizv. na efekt. čas — VCP/EU	178	189	241	106	79
Dohodak u usporedbi sa prosj. upotreb. sredst.	0,45	0,36	0,76	82	48
Akumulacija u uspor. sa dohotkom	0,21	0,22	0,23	107	81
Uvećan dohodak na uslovni čas — PD/ph	29,71	35,81	37,57	121	95
Osobni dohodak na uslovni čas — OD/ph	16,56	18,69	19,02	113	98

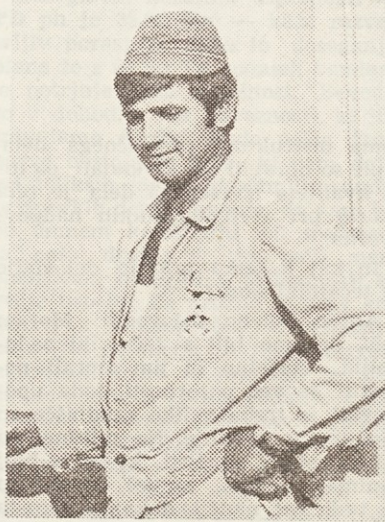
Prvi indikator produktivnosti dakako izkazuje 6 % porast, ali kod 10 % porasta cijena, realna produktivnost smanjila se za 4 %! I dostizanje planirane produktivnosti (indeks 79) mnogo zaostaje. Dohodak u usporedbi sa sredstvima pokazuje dostignutu rentabilnost. Indeks 82 pokazuje znatan pad rentabilnosti a naročito u usporedbi sa planiranom rentabilnošću (indeks 48)! Ako znamo, da sa sredstvima (osnovnim) čak zaostajemo iza drugih građevinskih preduzeća — a sredstva su u imeniku indikatora — i ako kažemo, da smo s akumulacijom (naročito s ostatkom dohotka) srazmerno zadovoljni, onda zaista ne znamo, zašto tako nizka rentabilnost, s obzirom na prošlu godinu kao još naročitu s obzirom na plan.

Novac je — dinar — je novac

Struktura prosječno upotrebljenih sredstava daje nam djelimičan odgovor na pitanja, koja su u tome, da radimo i upravljamo sa prevelikom količinom novca, to jest — obrtnih sredstava. U budućnosti morat ćemo bitno bolje ekonomizirati sa novcem, još više, što će nam ovo reorganizirana interna banka i te kako omogućavati.

Šta da uradimo:
— izraditi načela za pridobivanje i iskorišćavanje avansov
— racionalizirati opseg i niz zalih po (u praksi i teoriji) poznatih metodah
— u većoj mjeri kao dosad koristiti rezerve, dugoročne kredite, vrijednosne papire i prihvatiti druge odluke za bolje korištenje obrtnih sredstava.

Razgovori s radnicima

Stepo Čizmešija

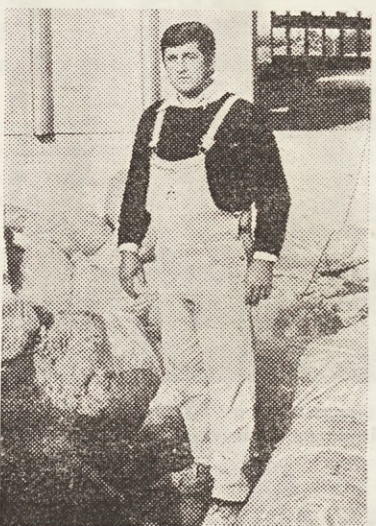
STEPSO ČIZMESIJA: V Gradisu radim već 11. godinu, sad kao VK tesar. Došao sam iz Donjeg Vidovca u Medjimurju kao radnik. U Gradisu sam dobio kvalifikaciju i visoku kvalifikaciju. Kao tesar radio sam na mnogobrojnim gradilištima, kao na primjer u Portorožu, na Bledu, u Postojni, u Ljubljani itd.

Jože Bagari

zadovoljen in vem, da bi drugje težko našel boljše. V Kopru imam družino, napravili smo si hišo. V Gradisu mi veliko pomeni naša povezanost, vsi smo ena velika družina.

JUSIC REMZO: »Več 15. godinu radim kod Gradisa. Sad sam skupinovodja. Najviše sam radio na gradilištima u Ljubljani, Goricanah, Domžalah a sad u Novem mestu i njegovi okolici. Ovdje, gdje sad radimo, kao Gradis dobijamo uvijek same pohvale, svi kažu, da smo brzi u gradnji, da dobro radimo. A to mi mnogo znači, jer volim naš radni kolektiv Gradisa.«

Jusić Remzo

porast za 21 % i dosticanje plana već sa 95 %! Ovaj podatak ipak potvrđuje našu uspješnost. Dakako u dohotku su sve obaveze, koje izdajamo društvu. Ali pored crne boje postoji još i bjela, koja nam daje pored tolikih (nekolicine desetmilijardnih) priloga društvu nadu, da nam će uz razumno korišćenje tih sredstava ovo naše društvo u većoj mjeri omogućavati u budućnosti dostići još veće uspehe. Za društvo naročito kolektivi sa nadprosječnom uspješnošću, najbolja su garancija za njegov progres, napredak. Zato je i dobro, da je komora nedavno skupila podatke o uspješnosti radnih organizacija, gdje nadjemo i Gradis. Kazali su još, nek se društvo ne brine prije svega za spasavanje loših, nego i za podstreke dobrim i najboljim, koji vuku kola napretka. Više o tom možemo razabrati iz »Dnevnika«, koji je u »temi dana« objavio tridesetoricu najboljih.

Pored svega — relativno — veoma uspešni

Naš glavni indikator uspješnosti — PD/ph je 35,81 din — kaže ugodni

Betoniranje pilotov za novi Sentja-kobski most, ki ga bodo gradili naši delavci

Ostavimo nešto i za proizvodnu bazu

Vredna, stara koka pronašla u svom dvorištu zrno pšenice.

— Od ovog zrna mogao bi postati krasan hlepečić — obrati se ona žiteljima dvorišta. — Razume se, potrebno je da ga prethodno zajednički posejemo.

— Ja danas imam sastanak u dvorištu radi međudvorišne integracije — reče glavni petao.

— A ja ne mogu, dobra koko, da ti pomognem zbog simpozijuma o uticaju slane vode na mučkove. A, osim toga, moje kukurikanje hoće da snime kao glavni hit jutarnje i predjutarnje sezone — dodade pomoćnik glavnog petla.

— Moja je dužnost da vodim zapisnik na pomenutom simpozijumu — proštenja mlada koka, sekretarica i desno krilo glavnog petla.

— E, kad tako stvari stoje, moramo ja i moji pilići zasukat i rukave — reče stara koka i po svim agrotehničkim zahtevima zasadi svoje zrno pšenice.

Krivudajući čas kroz sušu, čas kroz građonosne oblake i druga nevremena, vreme je prolazilo. Zrno je niklo i razvilo se u dnu, naprednu stabljiku. Kada je stabljika po letnjoj šemi sasvim dozrela, zrno se beričetom nalilo i trebalo da se obavi žetva, stara koka opet upita:

— Možemo li uz zajedničke napore i produktivnost da žito požnjemo, ovršimo, sameljemo i umesimo hlepečić?

— Ja danas zbog strukturalne analize utvrdjenih stavova opet putujem u druge dvorište. Neka mi odmah napišu nalog za dnevnicu i pripreme terenska kola — naredi glavni petao.

— Ja danas raspravljam o uticaju sanacionih slavina na lične dohotke i srednjem upitniku u vezi sa produktivnošću naše dvorišne radne jedinice — zaleprša krilima pomoćnik glavnog petla.

— A ja... Ja se danas osećam tako bolesna da ću posle bolovanja nastaviti sa godišnjim odmorom. I zbog čega je tako mali regres pa ne mogu da odletim ni do Kanarskih ostrva — procedi mlada koka, sekretarica glavnog petla.

— Onda mi ništa drugo ne preostaje — zaključila stara, vredna koka —

— nego da sa svojim nejakim pilićima obavim i te poslove.

Odvoji, zatim, stara koka koliko je mogla od svoje skromne, ranijim znojem zaradjene penzije za vršalicu i priključne mašine koje su bile potrebne za prerađivanje pšenice. Pošto je požnjela, ovrla i samlela pšenicu i od nje umesila veoma ukusan hlepečić da mu nijedan sanitarac ne bi mogao naći mane, zapita:

— Ko će sada da konzumira ovaj hlepečić?

— Ja — reče glavni petao. — Gotovo bez sredstava zajedničkim snagama uspešni smo da od ničega napravimo nešto.

— I ja — priključila se deobi pomoćnik glavnog petla. — Zbog moje urođene skromnosti neću govoriti o napornom studijskom prilazu čitavoj stvari i razradi detalja, ali ističem potrebu jednakosti u raspodeli proizvedenih dobara i srazmeri u dohoci.

— I meni treba nešto da pripadne — brže-bolje dotrčala sa bolovanja sekretarica glavnog petla. — Nemojte se odnositi prema meni mačehinski, kao prema nekom pripravniku.

— E, taj hlepečić osim mene i mojih pilića niko neće kusati, jer je naša grbača podnela sav teret proizvodnje — reče stara, visokoproduktivna koka i... Varate se, draga moje čitateljke i čitaoci, ako mislite da je stara koka sa svojom vrednom decom pojela trudom zarađeni hlepečić. Glavni petao, pomoćnik glavnog petla i mlada koka, sekretar i desno krilo glavnog petla, odmah uzeše staroj koki hlepečić uz internu zapisničku odluku. Evo tog, majstorski sročene obzračeno:

— »U VEZI PREDUZETIH SISTEMSKIH REŠENJA U NASEM DVORIŠTU, NE MOŽE SVE ICI U LIČNE DOHOTKE. RADI STABILIZACIJE, MODERNIZACIJE I PROŠIRENJA PROIZVODNE BAZE, MORA NEŠTO OSTATI I U FONDovima. TIM PRE ŠTO JE PRIMITIVNA PROIZVODNJA STARE KOKE — ČIST LUKSUZ!«

Pera SREČKOVIĆ

— Tovariši! Je delavski svet rešil problem nagrajevanja po delovnem učinku????
— Še ne! Sicer so pa drugo leto volitve, pa naj nekaj ostane še za novi svet

Ispod lovačke mušice

Lovni aforizmi

— Kad su svi vuci siti, obično nisu svi milioni na broju.

— Lovišta fraza su nam sve punija. Valjda zato što se na ovim terenima sve češće puca u prazno.

— Kad se povede hajka na krupne zverke gube nam se tragovi.

— Šta vrede ponositom jelenu rogovi, ako pre toga podvije rep.

— Kad je videla ko joj sve nosi krzno, plemenita divljač od besa iskočila iz sopstvene kože.

— I medved, kao mesožder, mnogo se profinio. Pre nego što upadne u tor traži — kategorizaciju mesa.

— Fondovi divljači nekima liče na završne račune. Pa u njima prave rupe bezdimno.

— Hoćemo li uvesti lovostaj i u potrošačkim džepovima. Ili će cene nastaviti sa brzom paljbom

— Rad nekih komisija za ispitivanje porekla imovine podseća na praksu neiskusnog lovca. Puca se sitnom sačmom pa se cilj tek okrene.

— Lovci u mutnom retko drže pušku u rukama.

— Hitac koji čujete nije opasan. Čuvajte si hitaca sa — konkursnim prigušivačem.

— Nema dobrog lova gde je pas-tragač stalno na lancu a priče o lovačkoj akciji u-rancu.

— Jelenu-kapitalcu rogovi su kapital koji mu obezbeđuje mesto u zajednici ili vodstvo u čoporu. Čoveku takav kapital, nažalost, uvek rastura ognjište.

— Kod strelaca na foletju obično se prvo vidi dim pa onda čuje pucanj. Zbog toga se teško nabasa na lovokradice.

NE TRAZIM PTICJE MLEKO U TOPLOM OBROKU

Ne tražim da me život paperjem s Kanarskih ostrva miluje, ni da se pticjim mlekom moj topli obrok u restoranu filuje. Ne tražim ni da me šef kao ličnu reprezentaciju mazi, ni da se gomilaju debeli viškovi i povišice na mojoj dopenzionerskoj stazi. Ne tražim ni trosobnjak, vikendicu il' vilu, četvora vrata i mini-televizor u familijare-automobilu. Al' nije ni red da se svakodnevnicima mršavim ciframa i surutkom na moj standard plazi, da se uz nova pijačna iznenađenja moj reumatično koverat gazi, a sve uz gorču restoransku kafu, a sve na nervnoj bazi. E, pa sad, kažem sebi, dobro pazi, ima, valjda, još koja šansa u sigurnosnoj žirantsko-kreditnoj vazi.

Pera Srečković

Iz glasila drugih OZD — GIP Progres, Beli Manastir

Uspješna suradnja sa „Gradisom“

U svrhu učvršćivanja daljnjih poslovnih veza između našeg poduzeća i Građevinskog industrijskog poduzeća »GRADIS« Ljubljana, jednog od najvećeg građevinskog industrijskog poduzeća u našoj zemlji, posjetili su ovih dana naš direktor Josip Časar i zamjenik Margita Takač.

U »Gradisu« su bili veoma topli i srdačno primljeni, te su predstavnici našeg poduzeća razgledali njihove pogone i upoznali se s organizacijom njihova rada i poslovanja.

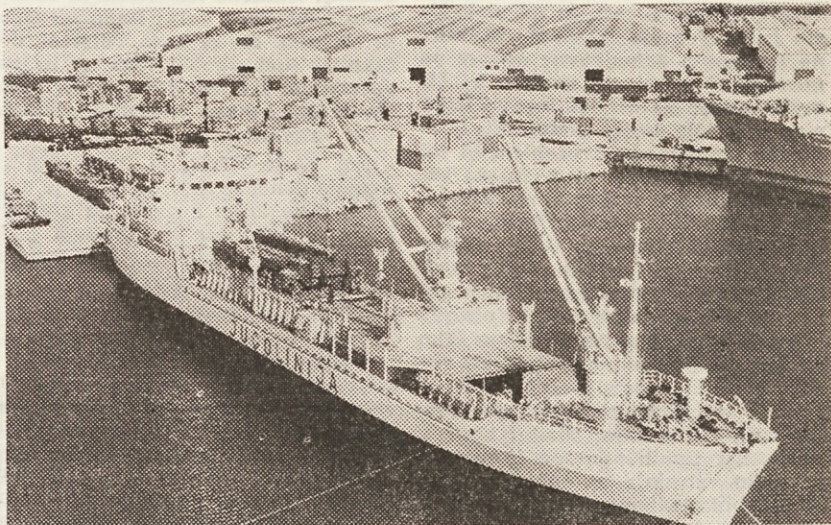
Vodili su se poslovni razgovori o daljnjim poslovnim vezama a koje su do sada bile na zavidnoj visini. Bazirani su na punom

povjerenju. Te veze kao što smo već iznijeli u početku i dalje će se učvršćivati, a što je u interesu obiju radnih organizacija, odnosno radnih ljudi u njima. Pokazalo se da su takovi kontakti veoma korisni.

Iznosimo još da su poslovnim razgovorima o d strane »Gradisa« sudjelovali, direktor razvoja analize i plana, dipl. inž. Branko VASLE, glavni direktor TOZD »KOVINSKE OBRATI« Jože REPŠE, direktor financija drug PEČLIN i drugi.

Dogovorena je uzvratna posjeta predstavnika »Gradisa«.

Slavica Horvat

Gradimo obale za vse vrste pretovorov. Obala za trajekte v Luki Koper. Privezan je sodoben trajekt »Risnjak« Jugolinije iz Reke

Kako obezbediti mesto za invalide

Radni ljudi su veoma solidarni kada je u pitanju zbrinjavanje invalida, starijih i iznemoglih radnika. Prema podacima iz jedne ankete, 94,15 odsto ispitanih radnika izjasnilo se da se invalidima rada i drugim radnicima kojima je umanjena radna i zdravstvena sposobnost obezbedi u istoj radnoj organizaciji odgovarajuće radno mesto. Ako takvog mesta nema u okviru iste radne organizacije, onda bi prema mišljenju više od 77 odsto ispitnika radno mesto trebalo obezbediti u drugoj organizaciji uz participaciju njihove organizacije.

Kada bi se po spremnosti i razumevanju proizvođača i samoupravljača cenio položaj invalida rada onda bi on sigurno bio sjašan. Medjutim, obezbeđenje odgovarajućih radnih mesta za invalide rada druge i treće kategorije ide dosta teško u čemu su zatajile obe administracije — i lekarske i u preduzećima.

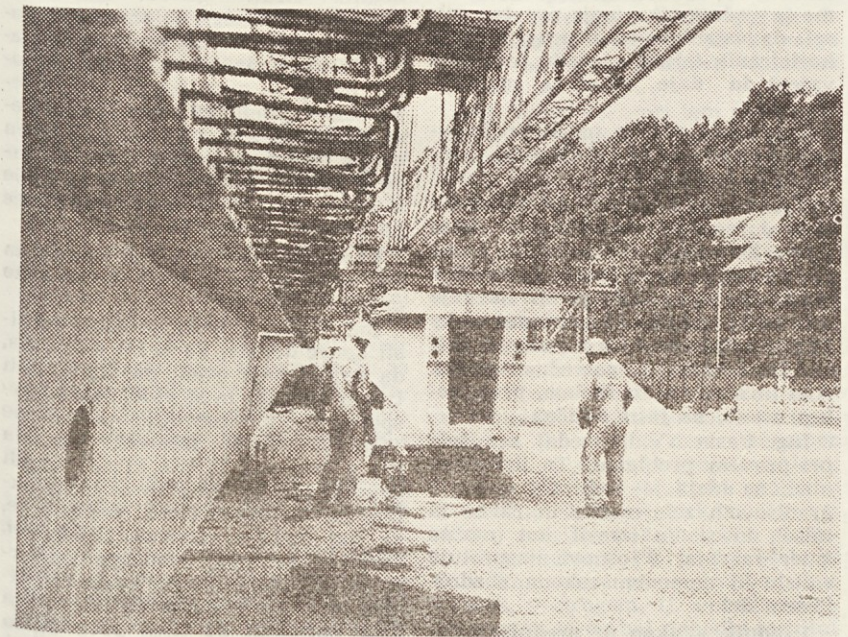
Kako stvari sada stoje, kandidate za izlazak pred lekarsku komisiju obradjuje lekar opšte prakse uglavnom dvojica specijalista koji iz svog delokruga daju stručnu ocenu. Predmet sadrži samo najosnovnije podatke na osnovu kojih invalidska komisija donosi odluku ne upuštajući se u »detalje« koji često mogu imati kardinalni značaj za donetu odluku.

Malo je slučajeva, i to uglavnom u Sloveniji, da invalidska komisija obilazi radne organizacije, upoznaje uslove rada i stepen zaštite na radnim mestima na kojima još rade ljudi nesposobni za taj posao i da »snima« radna mesta na koja bi mogli da budu raspoređeni invalidi. Zbog toga, odluke invalidskih komisija su najčešće »solomonske«. Radnik se vraća u svoju radnu organizaciju s predlogom »da mu se nadje lakše radno mesto«.

U praksi se često događa da »lakše radno mesto« bude nepogodnije od onog na kome je radnik do invalidnosti radio. U isto vreme na invalidskim radnim mestima rade potpuno zdravi ljudi. Pre svega, u interesu je proizvodnje da svaki radnik prema svojim sposobnostima bude raspoređen na odgovarajuće radno mesto.

U okviru postojećih propisa i metoda rada minimalan je zadatak da se invalidska komisija proširi psihologom i socijalnim radnikom iz radne organizacije. Oni treba da pruže invalidskoj komisiji dopunske često i osnovne podatke o invalidu rada kao radniku i ličnosti, o uslovima u kojima radi i o radnim mestima koja postoje, a na kojima bi po proceni lekara u komisiji mogao da radi.

Sem toga, radne organizacije bi same morale da se pripreme za drugačiji odnos prema invalidu i njegovoj sudbini. O tome prema mnogim mišljenjima ne bi smeo da odlučuje samo rukovodilac u proizvodnji ili neko iz uprave. To bi trebalo, naravno uz puno učešće stručnjaka iz pogona, lekara medicine rada, socijalnog radnika i psihologa, da bude i u kompetenciji zbora radnih ljudi koji će rukovođeni solidarnošću uvek biti za najoptimalnije rešenje i sa stanovništa invalida i dane organizacije.

Deponija nosilcev za Karlovski most v Ljubljani

— DIREKTOR JE OTIŠAO!
— JEL' ZA UYEK?!

Dohodkovni odnosi, gonilna sila našega življenja

Preprost razgovor v uredništvu Gradisovega vestnika

V Gradisu, pa tudi izven njega veliko razpravljamo o dohodkovnih odnosih, ki bodo in so v smislu zakona o združenem delu gonilna sila našega gospodarskega življenja.

Ker želimo o tem seznaniti širši krog gradbincev, smo zaprosili direktorja analitsko planske službe ing. Branka Vasle, da nam kot strokovnjak na področju urejevanja dohodkovnih odnosov, kaj več pove o sedanjih rezultatih in bodočem usklajevanju medsebojnih odnosov.

Sestala sva se v uredništvu Gradisovega vestnika, najin preprost pogovor je potekal takole:

Urednik: »Mimogrede sem poslušal tvoje debate s kolegi o dohodkovnih odnosih pa navzile temu, da sem precej prebral o tem, marsikaj, priznam, nisem razumel. Zato te prosim za nekaj odgovorov na vprašanja, ki sem si jih celo zapisal. Prvo se glasi: — Kaj je pravzaprav cilj dohodkovnih odnosov?»

Ing. Vasle: »V tvojem vprašanju je cel sklop odgovorov, to se pravi, da je ta cilj sestavljen iz veliko delcev, ki je vsak zase celota in vsi skupaj tvorijo ta skupni cilj, za katerega sprašuješ. Zato v najinem pogovoru ne moreva zajeti vse kompleksnosti tega vprašanja, temveč se bova strogo omejila na naše interne probleme, ki jih dohodkovni odnosi s svojimi zahtevami odkrivajo.»

Urednik: »Želim bolj konkreten odgovor, ki bo direktno odraz naših pogojev in dela ter vplivi zahtev zakona o združenem delu na naše poslovanje. Iz dosedanjih razprav povzemam dve stvari, ki mi nista čisto jasni. Prva je ta, da mi praktično že imamo dohodkovne odnose po zakonu, ki pravi, da urejajo TOZD svoje odnose na osnovi dogovorjenih cen; te bi bilo morda prilagoditi trajnejšim razmerjem in problem bi bil rešen. Druga stvar pa je ta, da zakon ne predpisuje drugih oblik, temveč jih samo ugotavlja. Čemu se dobrovoljno odločamo za drugo obliko teh odnosov, ko pa je dovolj če prvi, obstoječ način samo izpopolnimo, saj zakon teh sprememb ne predpisuje?»

Ing. Vasle: »No, ne glede na črko zakona, je njegov namen ta, da rešuje v tržnih odnosih obstoječa nasprotja interesov na višji ravni tako, da jih eliminira, zbrše: ker pa so nosilci tržnih odnosov ljudje, ki še kako vztrajajo na teh pozicijah, smo dobili z zakonom instrument, ki nam kaže, kako to doseči, kako napredovati. Želja po napredku nas mora vleči naprej.«

Urednik: »Toda meni se zdijo tržni odnosi kar dober način, kako uveljaviti svojo sposobnost na tržišču: s tem se spodbujajo manj podjetni in manj sposobni k aktivnosti, k napredovanju. Konkurenčnost je dober kazalec sposobnosti in zniževalec cen!»

Ing. Vasle: »Z eliminiranjem tržnih odnosov in nasprotujočih si interesov znotraj delovne organizacije se samo poveča njena sposobnost navzven. Zunaj teh odnosov pa tržni zakoni ostanejo. Torej že sama poslovna logika nas sili v to, da se s tistimi, ki nas veže skupni interes, obnašamo drugače kot s konkurenco.»

Urednik: »Res, na ta moment odnosov nisem pomislil. Vendar se mi zdi, da bo tudi v podjetju ta stvar malo težje izvedljiva, ker smo se na tržne odnose navadili...«

Ing. Vasle: »Vse je odvisno od razumevanja ljudi, ki jih ta problematika zadeva. Vsakdo mora uvideti, da moramo tako TOZD, kakor tudi delovna organizacija napredovati in v ta namen postopoma odpravljati vse pomanjkljivosti našega poslovanja in ga prilagajati novim pogojem!»

Urednik: »Ako ljudje v novem načinu dela ne bodo videli neposredne koristi, bodo zelo težko opustili sedanjí način. Vsi vemo, da smo zelo individualistično nastrojeni in da se vsak nase najbolj zanese: če mu pa spodleti ve, da si je v veliki meri sam kriv. S kakšnimi argumenti jih bomo prepričali o pravilnosti nove poti?»

Ing. Vasle: »Dovolj, da ti pojasnim v prispevku: ker si alpinist boš lahko razumel primer. Da je Gradis v svojem hotenju alpinistično-planinsko društvo z znanimi cilji. Sedanjí glavni direktor ga je nekoč v intervjuju z GV primerjal z »levom v skoku«. Lahko ga bi tudi primerjali z izletniškim, gobarskim društvom, ako bi imel drugačne, pohlevnejše cilje. Torej primera je razumljiva ali ne? Mislim, da so zahteve po znanju in sposobnosti »alpinista« precej večje kot za »gobarja«. Med drugimi je pri alpinistu v navezi potreben predvsem smisel za podrejanje osebnih ambicij, konkretnemu skupnemu ci-

lju. Za gobarja pa to ne velja: vsak od njih se lahko izživlja po svoje...«

Urednik: »Primerjava je kar posrečena: »naveza« v Gradisu je sodelovanje TOZD pri gradnji skupnega objekta. TOZD ne more v navezi »po svoje«, kot to lahko stori »gobar« ali ne?»

Ing. Vasle: »Mislim, da se kar dobro sporazumevava. Naloga te »naveze« je doseči optimalni poslovni uspeh, kar pa z »gobarsko« mentaliteto ne bi mogli doseči. Ako razširiva pojem »gobarstva« in »alpinizma«, z namenom, da se bova odslej bolje razumela, reciva, da je »gobarstvo« vse, kar ne ustreza zahtevam dohodkovnih odnosov, to je vse, kar jih zavira, »alpinizem« pa vse, kar jih pospešuje. S tem sva sicer ustvarila pravzaprav nova pojma, ki nimata z osnovnima nobene zveze, vendar nama bo sporazumevanje lažje.«

Urednik: »Predmet najinega pogovora so dohodkovni odnosi in notranja problematika poslovanja in ne zunanji tehnično-tehnološki in ne nazadnje relativno dobri finančni uspehi Gradisa. Ko se bova verjetno dotaknila tudi »gobarstva« v našem poslovnem življenju, s tem ni rečeno, da bova s tem istočasno zanikala naše »alpinistične« dosežke.«

Ing. Vasle: »Tako je. Predpogoj za uvedbo dohodkovnih odnosov je urejeno poslovanje. Poslovanje gradbenega in ne samo gradbenega podjetja je možno analizirati in ocenjevati z več plati in sicer z

- organizacijske
- tehnično-tehnološke
- komercialno-finančne
- samoupravne in še bi lahko našteval in delil že našteje na več pod-

grup. Vsaka od teh ima svojo stopnjo kvalitete in naša celotna povprečna ocena Gradisa naj bo recimo »prav dobro«, da ne bomo preskromni. Ta povprečna ocena je rezultat zelo velikega števila posameznih časovno in prostorsko ločenih ocen, od odličnih do slabih. Odlične uvrščajo Gradis med »alpiniste«, slabe pa v »gobarje«. Pogovarjava pa se o slabih ocenah z namenom, da jih popravimo in postanemo odlični!»

Urednik: »V katero področje pa bi po tvoje spadali dohodkovni odnosi? Zdi se mi, da v nobeno od naštetih grup, še najbolj v komercialno-finančno, ali ne?»

Ing. Vasle: »Mislim, da se v »dohodkovnih odnosih« prepletajo vsi vidiki naše dejavnosti. To kar praviš, da spadajo še najbolj v komercialno-finančno grupo je zaradi tega, ker je »dohodek« kot tak, finančna kategorija. Mi pa želimo v dohodkovnih odnosih analizirati in urediti tako organizacijske kot tehnološke, komercialne, finančne in druge vplive, ki rezultirajo v poslovnem uspehu.«

Urednik: »Taka analiza vseh mogočih vplivov na rezultate dela in potem uporabo te analize v praktičnem življenju se mi zdi več kot vprašljiva, saj vemo, da analiza razčlenjuje nekaj obstoječega, določen rezultat nasproti predvidenim, vzroke odstopanj in podobno a to ni tisto...«

Ing. Vasle: »V tem se s teboj popolnoma strinjam in mislim, da vem, kaj te pri tem moti, da dvomiš v koristno uporabo take analize: vso stvar analiziramo v obstoječih organizacijskih, poslovnih, tehnoloških in podobnih okvirjih, ki so statični, vsak zase kot sistem zadovoljiv, ampak sam vase zaprt in izoliran krog. Ko pa hočemo uporabiti rezultate določene analize poslovanja za primerjavo elementom drugega poslovnega okvirja pa vidimo, da niso primerljivi: s tem pa smo prišli do naše osnovne pomanjkljivosti, ki se odraža v nepopolnosti sistema, da bi te dejavnosti v posameznih okvirjih spravil v medsebojno primerljivost.«

Urednik: »Ugotovila sva torej neko osnovno pomanjkljivost, to je nepopolnost obstoječega poslovnega sistema, da ta ne povezuje vse dejavnosti v enoten in smiselno usklajen poslovni proces.«

Ing. Vasle: »Dogovoriva se, da bova opustila naštevanje vseh subjektivnih slabosti, ki jih ljudje povsod in seveda tudi pri nas, vnašajo v delo in medsebojne odnose. Istočasno pa naj velja tudi to, da ne bova iskala

vzrokov za pomanjkljiv sistem dela v naših ljudeh in njihovih napakah, temveč jih jemala kot rezultat pogojev dela, ki so nam vsiljeni od zunaj.«

Urednik: »Počakaj prosim, tu mi nekaj ni jasno. Bodi malo konkretnen in povej, kaj misliš s tem, da je pomanjkljiv sistem dela vsiljen od zunaj, mi pa to pomanjkljivost toleriramo in vztrajamo na napačnem načinu dela. Tako to razumem.

Ing. Vasle: »In prav si razumel! S tem mislim predvsem odnose med investitorjem in izvajalcem, način prevzemanja del, nepopolnost načrtov in kar je podobnih neurejenih reči. Pri nas je dolgotrajen proces formalnih urejevanj, ko pa pride do odnosov investitor-izvajalec in bi po vsej logiki morala nastopiti organizirana priprava dela, za to ni več časa in največkrat začnemo brez kompletnih izvajalskih načrtov, ker se investitorju zelo mudi. Da je tak način dela pomanjkljiv in dražji je samo ob sebi umevno vendar taki pač smo. Tudi če bi mi odklonili tak način dela bi bil efekt edino ta, da ne bi imeli dela... S tem pač mislim, da nam je ta način dela vsiljen od zunaj in o tem razpravljati pravzaprav ni najin namen in predlagam, da se drživa najine materije.«

Urednik: »Vsaka veja poslovanja bazira na določenih zakonih, ti predpisujejo postopke in dejansko je vsak postopek evidentiranja gradbenega procesa odraz razvoja posameznih služb, ki ta proces spremljajo, seveda vsaka s svojega vidika...«

Ing. Vasle: »Sedaj si pa ti sam nekoliko nerazumljiv. Poglej, rekel si, da je »vsak postopek evidentiranja gradbenega procesa odraz razvoja posameznih služb«, kar je dejansko res in prav povedano, potrebuje pa določeno razlago s primeri.«

Urednik: »Res je. V mistih sem imel notranje poslovanje; predvsem evidenco: materialnih stroškov, izplačil osebnih dohodkov, vse vrste posrednih stroškov, z eno besedo, materialno in finančno poslovanje od objekta do vseh objektov TOZD v okviru gospodarsko-finančne službe, evidenco potrebnih delovnih priprav, materialov in kar je še ostalih potreb v tehnološkem procesu v okviru tehnične službe, potem planiranje in evidenco spremljanja operativnih planov, da ne govorim o ponudbenih cenah in njihovi strukturi komercialne službe, klavzule pogodb z investitorji za posamezne objekte, o usklajevanju medsebojnih odnosov na osnovi samoupravnih sporazumov, izpolnjevanje veljavnih poslovnih, kršitve itd, kar spada pod okrilje splošne službe in še in še bi lahko našteval.«

Ing. Vasle: »S tem sva pri bistvu problema: naš današnji rezultat npr. primerjave kalkuliranih in dejanskih stroškov je dokaj klavrn, primerjamo samo prodajno ceno s povzročenimi stroški. Razlika je plus ali minus. Zakaj minus in ne plus, zakaj tak plus in ne večji, zakaj... nešteto vprašanj brez odgovorov!»

Urednik: »In vse te odgovore na vsa mogoča vprašanja naj dajo urejeni dohodkovni odnosi? Saj ne morem verjeti! Kaj ima opraviti novi »Zakon o združenem delu« z normalno urejenim poslovanjem, ki ga ima vsaka tovarna, celo vsak industrijski obrat?»

Ing. Vasle: »Počasi, le počasi! Gradbeništvo ni industrija in o različnih pogojih se ne bova pogovarjala: škodnika ne bova odkrila, za to je škoda časa... Strinjam pa se, da nam v gradbeništvo obstoječa praksa prevzemanja del še daleč ne odgovarja in zakaj ne, bova še ugotovila, dana dejstva pa sva že razčistila: prilagodili smo se konkretnim pogojem dela in nam to tudi odgovarja. Že po naturi smo gradbeniki prilagodljivi vsem mogočim in nemogočim vremenskim in drugim prirodnim nepravilnostim in zato se lahko prilagajamo tudi gospodarskim. S tem pa ni rečeno, da moramo biti z vsem zadovoljni! Ker vemo, da smo gradisovci določeni za »alpiniste«, moramo vse »gobarske« elemente postopoma izločiti iz našega poslovanja.

In odgovor na tvoje vprašanje je tole:

Ne zakon o združenem delu in ne dohodkovni odnosi v svojih zahtevah ne predpisujejo, kako naj se lotimo poslovanja, za to so drugi predpisi. Kako pa bomo organizirali in uredili smisel in koristen instrumentarij in kako bomo s temi instrumenti igrali pa je naša naloga. In to je šele temelj, ki ga moramo

postaviti, preden bomo začeli z gradnjo dohodkovnih odnosov...«

Urednik: »Samo eno vmesno vprašanje: Zakaj smo toliko časa čakali s tem temeljem, ki je potreben za dohodkovne odnose? Danes bi že lahko gradili stavbo pa še jame za temelj nimamo!»

Ing. Vasle: »To so naše subjektivne težave in objektivni razlogi, da tega vsaj v neki meri nimamo. Na eni strani so nagrmadeni tekoči problemi, na drugi pa materialne možnosti: računalnik šele sedaj usposabljam, brez tega pa nič ni...«

Urednik: »Kako bi se tega dela lotili. Še enkrat ponovljam, da v neko koristnost analiz obstoječega stanja dvomim, ker mi ni jasno, kako in kje naj začnemo s potrebnimi spremembami. Že velike denarje smo porabili za take analize, koristi pa nobene...«

Ing. Vasle: »In od vsega začetka najinega razgovora si podzavestno izrazil strah pred »novotarijami« ravno vsled tega, ker ne veš poti iz te zagate, ker si se sprijaznil z obstoječim stanjem in ker nam na koncu koncev ni nič hudega in ker smo v lastnih očeh docela sposobni »alpinisti«. V tehnično-tehnološkem smislu smo recimo »alpinisti«, v strokovno-ekonomskem smislu pa precejšnji »gobarji«. Pomen tega pojma si v razgovoru dobro spoznal in ga začel tudi pravilno uporabljati. Z »gobarstvom« poimenujemo torej neusklajenost delovanja in izvrednotenja vpliva posameznih služb v poslovanju. In to ne samo »skupnih služb« temveč istočasno tudi služb TOZD.«

Urednik: »Priznam, da je bilo tako in da sedaj gledam drugače kot prej. Prepričan sem, da so določene spremembe in ukrepi nujni a ne vem kako in kdo naj začne z ukrepi.

Ing. Vasle: »Dejstvo je, da nam je šele zakon o združenem delu in vse razprave okrog njega, odprli oči in nam pokazal vso ostrino problema. Vrniva se na začetne ugotovitve:

Dohodkovni odnosi med TOZD v Gradisu, ki sodelujejo pri gradnji objekta, so bili izraženi v prispevku »alpinistične naveze« z določeno nalogo.

V tej »navezi« bo potrebno število TOZD, ki bodo dali ljudi v sredstva. TOZD — član naveze — mora znati podrežati svoje interese — interesu skupne naloge — optimalnemu poslovnemu uspehu. (»Gobarska« mentaliteta bi ta podvig onemogočila, »alpinistična« pa ima izglede na uspeh.)

Urednik: »Vse ostalo mi je znano: vsak TOZD določeno število ljudi in sredstev, katere je treba ovrednotiti in s to vrednostjo bo vsak TOZD sodeloval na skupaj ustvarjenem dohodku oziroma natančneje govorjeno — prihodku. Zelo enostavno povedano a zelo težko ostvarljivo... Navzile vsem dodatnim spoznanjem me še vedno mika moja prvotna misel, da ostanimo na popravljenih in korigiranih tržnih odnosih: tega smo vajeni in daje določene rezultate...«

Ing. Vasle: »Kako pa si predstavljaš napredovanje Gradisa na »gobarskih« pozicijah?»

Urednik: »Ni nujno, da ostanemo tudi v razpravljalnem smislu delni »gobarji«. Vse te ukrepe, ki jih bomo podvezili, da bomo naše poslovanje izboljšali, usmerimo v ustvarjanje udarnejše TOZD, da postane vsaka TOZD »alpinist« in s tem se bo tudi Gradis kot celota posredno ojačal. Ako imamo danes, recimo, prav dobro oceno, bo jutri odlična...«

Ing. Vasle: »Vidiš, sedaj sva šele pri pravem problemu! Ta individualistična ideja je tudi pri mnogih gradisovcih zelo močna in ravno ta misel, ki si jo izrazil kot možno smer razvoja, v osnovi nasprotuje smislu in namenom zakona o združenem delu.«

Urednik: »Zakon ne predpisuje dohodkovnih odnosov temveč samo navaja njihove možne oblike...«

Ing. Vasle: »To je samo izgovor za »status quo« in v tem sklopu je precej takih tendenc, ki nasprotujejo pravilnemu razvoju. Ta naj nosi v sebi vse pozitivne ekonomske rezultate tudi če ne upoštevamo namena zakona in dohodkovnih odnosov. Da se ne bova prepirala, bom malo jasnejši v že običajni prispevku: Končni cilj te individualistične ideje o teoretičnem razvoju posameznih TOZD in njene preobrazbe je »alpinist-solist«, ki je sposoben za enkratne drzne podvige, ki se praviloma težko vključujejo v naveze. Najbolj se zanesejo sami nase in tudi rizike prevzemajo sami. Tudi te veže med seboj le ljubezen do skalnatih sten in članska izkaznica društva, drugače pa se izživljajo vsak po svoje — kot pravi »gobarji«.

Urednik: »V skrajni meri — kaj pa je navsezadnje pri tem tako slabega? Člani so našega društva, v redu izpolnjujejo svoje obveznosti, vneta skrb za dobro ime in sloves društva, ki lepo dela in napreduje, kaj pa še hočeš? Zaenkrat naj bo tako, razvoj pa bo že pokazal kam bomo šli — kasneje.«

Ing. Vasle: »Kar lepo se da v prispevku pogovarjati tudi o Gradisu.

Pa nadaljujva v tem žargonu:

— Naša prava naloga in cilj je »osvajanje najvišjih vrhov«. Ali si že kdaj slišal, da se je posamezni alpinist pa naj je še tak virtuoz, lotil osentisočakov? Da so za to potrebne dobro izvežbane in medsebojno usklajene ekipe? Da ne more biti odprava skupke alpinistov-solistov, ki se ne znajo podrediti in vključiti v navezo, skupino? Da celo tisti, ki zasadi zastavico na osvojeni vrh ne pomeni nič več in nič manj kot vsak od ostalih članov odprave? Da je to višja stopnja razvoja kot pa solistična akcija?»

Urednik: »Saj govoriš kot naviti! Moja misel je bila samo ta, da se ne ustavimo na nižji razvojni stopnji...«

Ing. Vasle: »Dobro, pomiriva se in dobro poglejva najina razhajanja, ki niso tako velika kot se zdi na prvi pogled. Vsekakor morava biti na čistem v tem, da govoriva o cilju, kakšni bomo morali biti v prihodnosti: ta cilj nama mora biti jase! Pot do njega pa vodi preko posameznih stopenj oziroma faz v razvojnem procesu. Bistvena nepravilnost tvojega gledanja je po mojem v tem, da si si postavil za cilj, čeprav začasni, izboljšane tržne odnose, nisi se pa usmeril v končni cilj, ki ga zakon sicer direktno ne predpisuje ampak usmerja naše odnose v to smer. Kakor pa sva ugotovila je pomen teh odnosov izreden, zato ne smemo obstati na današnjih pozicijah.«

Urednik: »Res je, mislil sem pač, da so izboljšani tržni odnosi naša neposredna naloga, ko pa bi dosegli to, bi se pa pogovarjali o naslednjem cilju in tako naprej.«

Ing. Vasle: »V bistvu je to sicer prav in tako se bomo naloge tudi lotili. To predstavlja prvo fazo, prvi konkretni korak v smeri zastavljene osnovne cilja, ki predstavlja višjo obliko dohodkovnih odnosov. To se pravi — ne ostajati na osnovni stopnici tržnih odnosov, ki jih zakon sicer samo — dopušča!

Urednik: »Preden te vprašam o načinu, kako bomo ustvarjali te odnose, ker to me predvsem zanima, mi prosim odgovori še na eno vprašanje: Ali bomo mi v Gradisu, potem ko bi, recimo uredili te »alpinistične« odnose, v kakšni prednosti napram ostalim konkurenčnim podjetjem tj. delovnim organizacijam?»

Ing. Vasle: »Bojim se, da odgovor ni enostaven in zajema celo klopico posledic in povratnih učinkov, če govorimo samo o urejenih internih gradisovih dohodkovnih odnosih, ki so tudi šele prva, notranja etapa v razvoju vsesplošnih dohodkovnih odnosov v gradbeništvo in kasneje v celotnem gospodarstvu in to med tistimi panogami, ki so na ta ali oni način interesno povezane med seboj. Ko bomo še urejevali te odnose, se bomo že povezovali z drugimi družbenimi strukturami... itd. Dejstvo je, da nekega določenega redosledja razvoja ne bo, ker bodo usklajevali višje razvite — vrnimo se zopet nazaj — organizacije združene dela v gradbeništvo svoje interese tako med seboj, kakor tudi izven njega, dočim bodo tiste OZD, ki bodo v razvoju zaostajale, iskale svoje interese med sebi enakimi: Gradis pa ne sme zaostajati...«

Urednik: »Vrniva se na konkretna tla: kako se bomo lotili te osnovne naloge?»

Ing. Vasle: »Vrniva se nazaj na tisti konec debate, ko si bil mišljenja, da naj bi raje ostali na izboljšanih tržnih odnosih in si videl edino perspektivo v razvoju posamezne TOZD... Torej začetek: govorila sva o »navezi« TOZD, ki naj zgradi določen objekt. Prvi korak nase akcije je, da analiziramo vse pogoje, ki naj bodo v »navezi« izpolnjeni. Osnovna zahteva: nobenega »gobarstva« pri ugotavljanju, kakšna sredstva in ljudje bodo za izvršitev tega dela potrebni. To nam pove dobro pripravljena kalkulacija stroškov. Sedanjí način, ki nam je vsiljen od zunaj vsled obstoječe prakse prevzemanja del — o tem sva že dovolj govorila čeprav še ne vsega povedala — je vse prej kot odgovarjajoč način ugotavljanja sredstev in dela. Dosedanjí način kalkuliranja je vreden člen »gobarstva« v našem poslovanju... Zato je nujno, da izmenjamo najprej način kalkuliranja.«

Urednik: »O tem je bilo že mnogo napisanega in predebatiranega in dejansko je tak način kalkulacij, ki ga imamo mi, v svetu že zdavnaj nadomeščen z drugimi, boljimi. No, res pa je tudi, da ne samo mi, da tudi druge delovne organizacije v gradbeništvo pri nas že uporabljajo metodo direktnih stroškov, ki jasno opredeljuje strukturo prodajne cene.«

Ing. Vasle: »Res je, kar praviš. Vendar bistvena zahteva po kvaliteti ni toliko v načinu kalkuliranja kot v enotah količin materiala in dela, ki so potrebne pri merjenju posameznih vrst dela tj. v normativih. Izbra pravih normativov pri kalkuliranju osnovne vrednosti objekta je ključna postavka dohodkovnih odnosov. Za tem šele pride vprašanje kalkuliranja posrednih in ostalih (nadaljevanje na 9. str.)

(nadaljevanje iz 8. str.) stroškov ter dobička v prodajno ceno objekta.«

Urednik. »S tem pa bodo težave in tudi zakon jih predvideva. Težave ne toliko v samih normativih kot v ljudeh, ki bodo te normative oz. kalkulacije potrjevali v imenu partnerjev, to je članov »naveze«: sedaj šele dobro razumem, zakaj si izbral za prispodobno sodelujočih TOZD — alpinistično navezo in toliko poudarjaš razliko v mentaliteti »alpinista« in »gobarja«...«

Ing. Vasle. »Seveda je tudi tu potrebno podčrtati, da se morava v začetku zadovoljevati tudi s približnimi podatki in da se bodo vse stvari postopno urejevale in izboljševale, da ne smemo biti pri tem od vsega začetka malenkostni, to je »apotekarji«.

Urednik. »Debata okrog kalkulacij bi nas predaleč zapeljala. Mislim predvsem na posamezne elemente prodajne cene. Vendar se samo od sebe zastavlja vprašanje, kje tiči pri tem osnovna razlika med novim in starim načinom kalkuliranja in kaj si lahko od tega obetamo?«

Ing. Vasle. »Tudi to vprašanje zahteva nekoliko obširnejši odgovor. Ako je stara kalkulacija skrivala tako v posameznih enotnih cenah kot v celotni prodajni ceni objekta vse mogoče elemente stroškov z dobičkom vred in je bila ta vrednost primerljana vsem, po kontnih planih razporejenim stroškom in dobljena razlika priznana kot doseženi finančni uspeh potem novi sistem omogoča — primerjavo vsakega elementa enotne cene

— ugotavljanje vzrokov za nastajajoče razlike

— kalkuliranje in ocenitev vseh posebnih stroškov kot so možni vplivi pomanjkanja posameznih materialov, vremenskih nepravilnosti, zastojev vsled strojelomov, pomanjkljive organizacije tj. manjši efekt strojev od kalkuliranega itd.

Vsi ti zadržki so in bodo tudi v bodoče nastopali vendar nismo jih niti predvideli niti vkalkulirali drugače kot z intuitivno oceno, z večjo ali manjšo rutino ali pa smo te stroške sploh zanemarili, ker smo imeli že v osnovni ceni dovolj velike rezerve tudi za pokrivanje teh stroškov. Seveda je k temu sistemu prilagoditi tudi odgovarjajoče zasledovanje istovrstnih stroškov z uvedbo pogljobljenega stroškovnega knjigovodstva in vse to združiti v enoten sistem, katerega je uvesti z avtomatsko obdelavo podatkov, tolikokrat kratko imenovano »AOP«.

Urednik. »Torej zopet primerjava: »alpinizem« in »gobarstvo«...«

Ing. Vasle. »Prav to, če hočeš: star sistem je eno, novi sistem — drugo. Ko bo novi sistem postopoma stekel, se bodo pokazali tudi vse drugačni ekonomski rezultati kot danes. In ko bomo temu mehanizmu pridružili še nagajevanje, potem bo poslovanje resnično drugačno in odnos do dela resnično drugačen kot je dandanašnji.«

Urednik. »Na komu pa leži odgovornost, da se začne kalkulirati po novem: na kalkulantu? Saj ta ne more samo sebe in ves dosedanj sistem obrniti na glavo...«

Inž. Vasle. »Vsekakor bodo pota, da se ne bi zaenkrat navzven nič spremenilo. V podjetju pa se mora vodstveni kader dogovoriti o enotni orientaciji in postopoma spreminjati obstoječe stanje v novo smer. Najprej preizkusiti novi sistem na že za to določenem objektu v gradnjo. Zasledovati obstoječe razlike in ugotoviti organizacijske spremembe itd.«

Urednik. »Kaj pa kadri, bodo za to potrebni novi ljudje? To pa bo problem!«

Inž. Vasle. »Mislim, da že iz same potrebne določene ojačitve vendar — nosilci sprememb morajo biti stari gradisovci, ki morajo pač uvideti potrebo po tako bistveni spremembi, postati morajo pač »alpinisti«. Z druge strani pa niso ravno kalkulanti prvi na udaru: tu je vsa priprava dela, planerji, analitiki, knjigovodje... Vsi se morajo, postopoma sicer a vendar vsi vključevati — novi sistem ne bo vpeljan čez noč.«

Urednik. »Večkrat je bilo slišati, da je začetek t. i. »rojstni list« objekta. Kaj pa je to?«

Ing. Vasle. Mislim, da že iz samega pojma ni težko uganiti, da naj bi bil to prvi dokument s podatki o objektu, ki bi služil tudi za arhiviranje in statistične namene. Poleg osnovnih podatkov o investitorju, izvajalcu, važnejših datumi iz pogodbe kot je začetek in rok gradnje (ob zaključku gradnje bi dobil list določene dopolnilne podatke) bi bile potrebne tudi vse priloge in podatki za kalkulanta kot je organizacijska shema gradbišča, tehnologija, spisek potrebnih strojev, surovinski viri, način zunanjih transportov, oddaljenost itd. Z eno besedo vse, kar je potrebno kalkulantu za določitev vrednosti objekta. Kot že omenjeno bi morala biti ponovna kalkulacija sestavljena na znan način po posameznih stroških. Razlika med že podpisano pogodbo s prodajno ceno in novo ceno bi dala nov vpogled in kontrolo prodajne cene.«

Urednik. »Torej na kratko: »rojstni list« je elaborat »priprave dela«, oziroma njegov izvelec. Ravno pri tem delu pa je velika odgovornost za pravilno in ekonomično tehnologijo gradnje. S tem se pravzaprav predpiše in stroškovno definira potek graditve, kar je pravzaprav nekoliko drugače kot sedaj, ko je organizacija dela največkrat drugačna kot je zamišljena v kalkulacijah.«

Ing. Vasle. »Saj v tem naj bi bil dosežen kvalitetni premik gradnje od začetka — priprava dela preko kalkulacij do konca. Vemo tudi, da teorija zahteva eno, v praksi pa se je potrebno prilagajati danim pogojem. In prav to prilagajanje je osnovna naloga operative. Sicer pa so te stvari več ali manj vsakomur jasne...«

Urednik. »Dobro torej. Nova kalkulacija — po metodi direktnih stroškov — strogo loči normativne variabilne stroške od dogovorjenih kalkulativnih fiksnih stroškov, vse skupaj pa od posebnih stroškov in dobička: vse to je rezultat izvedenega elaborata priprave dela. Dejanska organizacija dela in dejanski stroški, izkazani s fakturami za posamezne vrste materialov, v fizičnih in vrednostnih količinah in nabavnih cenah, izplačani OD in ostali variabilni stroški so pod kontrolo in primerjani kalkuliranim. Vse to nam bo omogočal računalnik. Kaj pa bomo s temi podatki v dohodkovnih odnosih?«

Ing. Vasle. »Pravilno si zastavlja vprašanje, ker si prvo zahtevo ekonomičnega poslovanja ločil od dohodkovnih odnosov. Spominjam se svojega profesorja, ki je ob neki, tej podobni priliki pri predavanju dejal: kjer so žabe, je voda; ni pa nujno, da so žabe tam, kjer je voda! Pri naši analogiji bi rekli: kjer bodo dohodkovni odnosi, bo nujna tudi evidenca strukture stroškov, kjer pa bomo uvedli evidenco in primerjavo stroškov ni nujno, da bodo vpeljani dohodkovni odnosi!«

Urednik. »Kaj si hotel s tem povedati?«

Ing. Vasle. »Da je nujno uvesti primerjavo kalkuliranih in dejanskih stroškov čimprej in povsod, ni pa nujno, da povsod upajamo dohodkovne odnose. Da je kontrola stroškov čimprej potrebna na čim več objektih, da pa bomo dohodkovne odnose upajali le tam, kjer bodo za to dozoreli pogoji. Seveda s tem ni rečeno, da se ne lotimo potrebnega dela takoj: že sam prvi del zahteva velike in bistvene premike, brez katerih tudi ne more biti drugih.«

Urednik. »Prva naloga mi je jasna in razumljiva. Z razvojem te se istočasno pripravljamo na drugo. Zanimajo me predvsem določeni problemi v dohodkovnih odnosih glede delitve sodelujočih TOZD. Dohodkovne odnose v obliki udeležbe na skupnem prihodku bodo v Gradisu upajale sodelujoče TOZD pri gradnji skupnega objekta, za katerega vsaka od njih prispeva določena sredstva in delo...«

Ing. Vasle. »... pri tem pa usmerjajo svoje napore v čim boljši poslovni uspeh, delijo pa si skupni prihodek v razmerju vloženih sredstev in dela. Tu notri pa je še nesešteven težav in novih opredelitev, katere bo treba postopoma razčistiti...«

Urednik. »Tudi meni ne gre pri teh stvareh vse gladko v glavo: skupni prihodek naj pomeni, da si dele tudi vse stroške, vso vrednost porabljenih sredstev ne samo dohodka?«

Ing. Vasle. »Tako je! Dele si celotni dohodek in dohodka sploh ne ugotavljajo. Pri tem se bomo venomer srečevali z dvojnimi pojmovanjem: Prvo je klasična struktura stroškov z vkalkuliranim dobičkom, ki vsi skupaj tvorijo prodajno ceno objekta. V kalkulaciji PC je del osebnih dohodkov — ne vsi — tretiran kot strošek, v drugem, tj. v delitvenem sistemu pa so osebni dohodki rezultat dela, to je del dohodka. Da se stvar ne pomeša, je predmet delitve med sodelujočimi TOZD — prodajna vrednost objekta, to so vsi stroški in dobiček, ki so poimenovani kot »prihodek«.

Urednik. »To je pa precej komplicirano! Počakaj, prosim: v kalkulaciji prodajne cene, ti jo kratko imenuješ »PC«, so osebni dohodki strošek, v delitvenem sistemu pa so OD del dohodka, torej tistega dela, ki ostane, ko prodajni ceni odštejemo vsa porabljenega sredstva. Tako postanejo OD odvisni od višine ustvarjenega dohodka. To, se mi zdi, razumem... Kdaj pa uporabljaj kalkulacijo kot strukturo stroškov in kdaj delitveni sistem pri delitvi rezultata — tu se mi pa zatakne.«

Ing. Vasle. »Razumljivo, saj se še komu drugemu tudi. Vzrok je v tem, da je poprišče skupne akcije objekt, ki je ovrednoten s strukturo vseh predvidenih stroškov in dobičkom v obliki prodajne cene. V kalkulirani stroški predstavljajo potrebna vložena sredstva in živo delo. Poleg vkalkuliranih stroškov pa so v PC še vse obveznosti in dajatve ter dobiček. Vse to skupaj je »prihodek« ki ga soudeleženi TOZD dele med seboj, na ravni objekta. Tu še ni in ne more biti govora o elementih delitvenega sistema, ki ga na tem ni-

voju in v tem sporazumu med sodelujočimi TOZD ni. To sta dve, časovno in krajevno ločeni stvari: struktura stroškov na objektu, delitev rezultata na TOZD.«

Urednik. »No, stvar mi je sedaj bolj jasna: šele TOZD ob bilancah izračuna in deli svoj prihodek, ki je vsota vseh prihodkov, to je prodajni cen vseh objektov... Eno je obračun med TOZD, drugo pa je obračun TOZD najprej z družbo, potem pa še delitev ostanka znotraj TOZD.«

Ing. Vasle. »Dobro si povedal, točno tako! Če zakon govori o soudeležbi TOZD na dohodku v skupnem prihodku, se to istočasno pravi, da skupna vrednost dela, to je prihodek, vsebuje istočasno tudi dohodek. Ko si TOZD razdele prihodek tega objekta, postane novi pridobljeni delež prihodka del skupnega prihodka TOZD, ki ga ob periodičnih obračunih deli po znanem predpisanim postopku, kjer je dohodek prikazan kot rezultat poslovanja: čim več porabljenih sredstev moramo odšteti od izkazanega prihodka, manjši je dohodek in manjši je delež čistega dohodka in manjši je delež osebnih dohodkov in manjša so sredstva za razširitev poslovanja in standard.«

Urednik. »Kakšno zvezo pa imajo osebni dohodki v prodajni ceni, ki so prikazani kot strošek in osebni dohodki v delitvenem sistemu, ki so rezultat dela? Rekel si, da je v kalkulaciji PC samo en del OD predstavljen kot strošek. To mi ni jasno...«

Ing. Vasle. »Ko kalkulanta formira prodajno ceno objekta, dela to s t. i. normativnimi stroški materiala in dela. Delo se izračuna s potrebno količino normalnih ur, pomožnih s kalkulativno vrednostjo ure: s tem in količino dela dobimo maso neposrednih kalkulativnih OD. To je strošek dela. Delavec pa dobi izplačan del teh neposrednih OD in poleg teh še t. i. stimulativni gibljivi del, ki rezultira iz višine ustvarjenega dohodka.«

Urednik. »Velika pomanjkljivost današnjega poslovanja je najbrž tudi v tem, da tehnični in knjigovodski kadri ne sodelujejo tako med seboj kot bi morali, kajne?«

Ing. Vasle. »Mislim, da je sedaj čas, da začenjamo to sodelovanje zahtevati in pospeševati. Sicer pa sva na področju dela, ki mora biti urejeno in to ne glede na dohodkovne odnose. Prav urejenost tega sektorja poslovanja je pogoj za uspešno urejene dohodkovne odnose. Na to problematiko se bova še povrnila.«

Urednik. »Prej sem te prekinil pri izplačevanju neposrednih osebnih dohodkov...«

Ing. Vasle. »Da, že vem! Zaradi nadaljnjega razumevanja te problematike se morava poslužiti novih izrazov pri razčlenjevanju neposrednih osebnih dohodkov: OD po času in OD po učinku so direktni osebni dohodki, gibljivi, stimulativni del OD pa indirektni, ki pa za razliko od direktnih, v kalkulacijah niso razvidni.«

Urednik. »Kot te razumem pa morajo imeti vsi dejanski stroški potemtakem tudi vsa izplačila odgovarjajoče postavke v kalkulacijah: imenuješ jih vedno primerjalni nivoji...«

Ing. Vasle. »Vidiš, tu pri gibljivem delu OD pa že zapušča kalkulacijsko področje in posežemo v delitveno sfero poslovnih rezultatov. Ker pa poslovne rezultate ugotavljamo samo na nivoju TOZD, moramo to področje delitve urediti s tozadevnimi pravilniki, ki bodo uravnavali pogoje in nagajevanje po delu na vsakem stroškovnem mestu oziroma objektu.«

Urednik. »Že čutim na kakšen žulj si stopil s temi idejami. To področje je, kakor veš, najbolj občutljivo in kar je bistveno, tudi — po obstoječem miru sodeč — danes še kar zadovoljivo rešeno...«

Ing. Vasle. »Res je, da o teh problemih ne čutimo nekih posebnih napetosti. Vendar s tem še ni rečeno, da moramo za vsako ceno pustiti stvari take kakor so, posebno če vemo, da je to temeljna podpora sistemu oziroma boljše rešeno nesistemu o nagajevanju po delu.«

Urednik. »Včasih ima ta pojem prizvok obrabljene fraze in oprosti, da naravnost povem kakor mislim: toliko govorimo o tem, pišemo pravilnike in teoretiziramo, v bistvu pa se vrtimo v krogu in en način nagajevanja po ne-delu nadomeščamo z drugim in smo zadovoljni, da je nekaj časa potem s tem mir.«

Ing. Vasle. »Ta tvoja ugotovitev ni nič novega in še resnična je: najbrž nihče ni tako slep, da tega ne bi videl. Vendar pa bi se morali tokrat malo resneje lotiti teh sicer postopnih in dolgotrajnih a vendar bistvenih sprememb in možnosti izboljšav. Jasno je, da bomo to lahko uvažali le postopoma od objekta do objekta, ki so zreli za tak premik v želeno smer. Prepričan sem, da v preteklosti še nikdar nismo stali pred tako odločitvijo in takim razpotjem: ali globoke vsebinske spremembe ali stara formalistična sredstva, eno ali drugo?«

Urednik. »Drugače rečeno, ali optimistično ali pesimistično usmeri-

tev? To drugo je verjetnejše, ker to potrjuje tudi pretekla praksa. Sicer pa pustiva konstatacije in pogledja, kakšna je vsaj teorija o možnih rešitvah.«

Ing. Vasle. »Razumljivo je to, da je vsak premik v pozitivno smer že vnaprej obsojen na neuspeh, če bodo nosilci in ustvarjalci pesimisti in malodušneži, z eno besedo »gobarji«. Kdor ni prepričan v dosegljiv cilj, ne more niti grama prispevati k uspehu! Noben pesimist v Gradisu ne more postati »alpinist«, da se vrnem na prispodobno. Dobro, pustiva neplodno besedičenje. Res je bolje, da greva na konkretna vprašanja. Kje sva že nehala?«

Urednik. »Mislim, da je najbolje, da narediva rekapitulacijo misli o preobrazbi dohodkovnih odnosov, ali ne?«

Ing. Vasle. »Dobro, kar začenja: Prvo: cilj dohodkovnih odnosov v Gradisu je eliminirati nasprotja, ki jih nosijo v sebi tržni odnosi, odpravljati obstoječe pomanjkljivosti v poslovanju in izboljšati predvsem ekonomičnost pri gradnji objektov: doseganje optimalnih poslovnih rezultatov.

Drugo: napredovanje v dohodkovno višje razvite odnose je nujno, če hočemo notranje poslovno ojačati in izpolniti naloge, ki jih ima Gradis v našem gospodarstvu.

Tretje: izpolniti organizacijski sistem poslovanja, pri tem pa so potrebne nekatere strukturne spremembe in dopolnitve skupnih služb.

Četrto: spremeniti način kalkuliranja in s pogljobljenim stroškovnim knjigovodstvom omogočiti primerjavo vseh vrst kalkuliranih in dejanskih stroškov na objektih. Z novim načinom kalkuliranja bi ekonomičnejše poslovali, boljše nagajevali in dobili osnove za dohodkovne odnose.

Peto: poglobljanje v strukturo kalkuliranih OD in razčiščevanje problemov okrog izplačevanja stimulativnega dela OD — nagajevanje po delu. Nujno je sodelovanje tehničnih in knjigovodskih kadra pri ugotavljanju doseženih stimulativnih OD in izplačevanju mesečnih akcij.

Šesto: ugotovitev, da je prvo etapo del, to je primerjavo kalkulativnih in dejanskih stroškov, začeti čimprej in jo uvažati v Gradisu kot sistem dela, istočasno pa je to pogoj za vzpostavljane dohodkovnih odnosov, ki ne bodo povsod in ob vsaki priliki, vsaj v doglednem času ne, uvedeni.

Sedmo: jasno je, da se bodo pri uvajanju novega sistema pojavile konzervativne tendence iz celega arzenala »gobarske« miselnosti, ki je rezultat določenega ravnotežja med današnjimi pogoji poslovanja in relativno ugodnimi rezultati tržnih razmer, ki smo se jim prilagodili po svoje.

Sem morda še kaj pozabil?«

Urednik. »Mislim, da ne. Stvar mi je precej bolj jasna kot prej, čeprav ne morem izgubiti nekega občutka nedorečenosti...«

Ing. Vasle. »Ti občutki prevevajo vse, ki se s temi problemi bavimo. Midva sva šla skozi te probleme le po eni varianti, jih je pa nešteto. Vsaka od njih odpira nove probleme in nove rešitve. Vsak gradisovec bo moral po svoje prispevati pri uvajanju »alpinistične« miselnosti, to je gotovo. Midva sva razpravljala bolj načelno o pogljobljenem poslovanju in dohodkovnih odnosih med TOZD. Tistih drobnih problemov, ki jih je brez števila in ki lahko bistveno vplivajo na razvoj, pa še ne poznamo. Odkrivali jih bomo sproti, na vsakem koraku... Niti besede pa še nisva spregovorila o spremembah v odnosih med TOZD in skupnimi službami!«

Urednik. »Saj res! Vedel sem, da sem na nekaj pozabil in morda iz tega izvira moj občutek nedorečenosti...«

Precej sva sicer govorila o potrebi uvajanja določenega sistema v podotaknila zahtev zakona o dohod-slovanje skupnih služb, nisva pa se kovnih odnosih, ki probleme postavljajo v popolnoma drugi luči...«

Ing. Vasle. »Vidiš, tudi tu je isto vprašanje: v ločitvi problematike pogljobljenega in urejenega poslovanja na eni ter problemi dohodkovnih odnosov s TOZD na drugi strani. V zahtevi po dohodkovnih odnosih pa so problemi postavljeni ostreje in zahtevnejše, med drugimi tudi s strani TOZD.«

Urednik. »V kakšnem smislu?«

Inž. Vasle. »No, razvojno gledano, se je vse poslovanje skupnih služb, ki sva ga še okarakterizirala s pomanjkanjem določenega sistema, poglobljeno odvijalo, predvsem v obeh TOZD, v nekako relativno okorno, birokratsko, ne dovolj uspešno in s pojavom TOZD tudi za nič odgovorno telo, ki za šest milijard starih dinarjev stroškov sicer formalno in redu vendar v bistvu neefektivno posluje. Novi zakon pa tudi takemu poslovanju in takim odnosom postavlja piko.«

Urednik. »No, to je pa karakteristika brez rokavice! Vendar, kakorkoli si oster, tudi jaz sem velikokrat

lišal, bolj »okrog ovinka« sicer in malo bolj zavite, v bistvu pa natančno iste obtožbe in to od ljudi, za katere ne bi mogel trditi, da niso gradisovci z dušo in telesom...«

Ing. Vasle. »Kaj bi ovinkarili! Ra- je imam tiste, ki naravnost povejo, kar mislijo, če pri tem iskreno želijo poiskati tudi pot do izboljšanja in konkretno prispevajo pri odpravljanju »gobarstva«, ki ga je v resnici še povsod dovolj.«

Urednik. »Res pa je tudi, da zavestne krivde ne moremo pri tem razvojnem procesu nikomur naprtili na rame, ker je tudi to produkt časa in razmer. Pravzaprav smo za tako stanje krivi vsi in nobeden. Tudi, ko bi lahko marsikdaj, mi vsi in vsakdo od nas, odločilno prispevali k rešitvi zastavljenega vprašanja, smo iz več sekundarnih vzrokov tihi in prilika je zamujena...«

Ing. Vasle. »Bistvo pravega reševanja kakršnegakoli problema je ugotoviti stanje, analizirati vzroke za določena odstopanja od prave smeri — ki pa jo moramo seveda poznati — in jih odpravljati drugega za drugim. Absolutno nekoristno pa je brskati in tarnati nad preteklostjo.«

Urednik. »Vidim, kam meriš. Ne poznam pa predloga za konkretno akcijo, kje začeti. Vse, od določenih strani sugerirane akcije o energičnem izpolnjevanju zahtev zakon, da se v okviru skupnih služb nekatere dejavnosti formirajo kot TOZD — in ti ljudje so prepričani, da to gre — se mi zdi precej tvegan korak posebnosti, ker je tržna miselnost iniciator teh zahtev.«

Ing. Vasle. »Tudi meni se zdi, da bi bil tak zalogaj, vsaj za začetek, nekoliko prevelik. Rešitev vidim tudi v tem postopnem reševanju obeh strani istega problema. Na eni strani izboljševanje poslovanja z uvajanjem nove priprave dela in novih kalkulacij in efektnega stroškovnega knjigovodstva in vse to povezano z efektnim načinom planiranja in zasledovanjem plana, na drugi pa izvrednotenje kapacitet posameznih služb in oddelkov s popisom vseh opravil, ki jih posamezniki v službah opravljajo. Kapacitete posamezne službe in oddelkov bi bila izražena v efektivnih pogojnih urah. Ker imamo že danes v GN razdeljene vse stroške po službah — čeprav morda samo približno — lahko na osnovi teh stroškov in posameznih opravil določimo njihovo vrednost. To bi bil prvi, pripravljalni del.«

Urednik. »Čeprav sem te le deloma razumel se mi zdi, da bi bila ta pot prava! In vnaprej? Kaj bi z izvrednotenimi opravili?«

Ing. Vasle. »Potem bi kritično pristopili k analizi teh opravil: ali je vredno teh stroškov ali je sploh potrebno? Čemu služi, komu koristi? Ali se vklaplja v celoten sistem ali je izolirana dejavnost? Je poslovno ali formalno pogojen? Ali se ne ponavlja že v drugi službi ali na TOZD? Tako bi pristopili — preko posameznih komisij — h konkretnemu delu...«

Urednik. »To pa je predlog, ki ni takoj za v smeti... Posebno, ker odpira vrata še naprej: vsa stara in nepotrebna ali pa predraga opravila bi sprostila določene kapacitete za nove zadolžitve, nova opravila, ki jih zahteva novi sistem poslovanja!«

Ing. Vasle. »Seveda in v tej preobrazbi, v tem procesu bi dobivale skupne službe novo kvaliteto in če bo potrebno, že tudi dobivale novo fizionomijo za dohodkovne odnose višje oblike.«

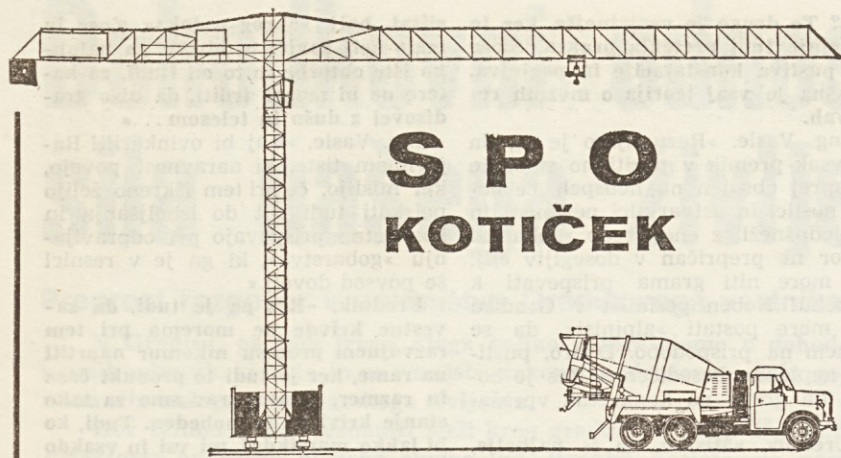
Urednik. »Kdo pa naj začne ta proces? Kdo da prvi zeleno luč?«

Ing. Vasle. »Elementi tega procesa bi bili še lahko v gospodarskem načrtu za leto 1978 torej odbor za načrtovanje in delitev in svet skupnih služb s predhodnimi navodili kolegija direktorjev skupnih služb, ki jih te spremembe najbolj zadevajo in konference direktorjev TOZD. Vzpo-redno pa tudi »komisija za koordinacijo«, ki ima skrb za pravilno izvajanje zakona o dohodkovnih odnosih in je sestavljena iz članov političnih in samoupravnih organizacij.«

Urednik. »Najina polemika se lahko odvijata brez konca in kraja. Sprva sem imel namen zastaviti samo nekaj vprašanj sedaj pa nastaja iz teh cela veriga... Marsikaj mi je sedaj bolj jasno in bolj slutim kot vem, da bi bila to kapitalna sprememba, katere končnih rezultatov si niti ne moremo predstavljati.«

Ing. Vasle. »Ne ti, ne jaz, niti kdo drug si še efektov tega ne more predstavljati. Prepričani smo samo lahko, da je nakazana smer k cilju prava. Kolikokrat pa bomo morali začasno, poudarjam — začasno, poiskati novo smer, da se ognemo zaprekan — na primer da vsi za to potrebni pogoji še ne bodo izpolnjeni — na nihče ne ve.«

Toliko za konec današnje debate. Pri tem pa te prosim za eno stvar: kadarkoli boš v pogovorih uporabil primero o »gobarjih«, potem te na mile višje prosim, da že vnaprej pojasniš, da »gobarstvo« s pravimi ljudskimi — nabiraleci gob nima nič skupnega. Da je to le prispodoba za boljše razumevanje. Strašno smo namreč občutljivi, mi gobarji.«

Uspehi naših montažerjev

V našem podjetju imamo že precejšnje število gradbenih stolpnih žerjavov. Žerjavi so stroji, ki imajo svojo specifičnost. Namenjeni so za vertikalni in horizontalni transport materiala. V gradbeništvu se uporabljajo v glavnem že pri vseh vrstah gradenj.

Pestra družina v glavnem tipiziranih žerjavov omogoča, da se prenaša bremena težka do 12 ton. Če upoštevamo, da smo v zadnjih letih gradili cementarno Anhovo, TE Sošanj, HE Drava 2, NE Krško, dodatni agregat HE Fala, hotelski kompleks Bernardin v Portorožu. Ti objekti so se lanko gradili le s pomočjo žerjavov, ki imajo dokaj velike nosilnosti, doseg od 20–30 m, ter višine, ki so se gibale od 50–100 m. Ker so višine prekorakevale vozne višine žerjava, so se morali žerjavi sidrati na različne načine, ali v stavbo, ali v tla in stavbo ali samo v tla. Vse te naprave ali priprave so bile predhodno pripravljene, vendar sama montaža pa ni bila tako enostavna. Vsako siuranje se je moralo izvesti na določenih višinah.

Montaže, demontaže, poviševanje in sidranje opravljajo za to usposobljene skupine. Delavci, ki ta dela opravljajo, morajo biti dobri strokovnjaki ter vedno zbrani pri svojem delu. Vsaka najmanjša napaka je lahko usodna, terja lahko večje poškodbe ljudi ali celo smrtne primere, poleg tega pa tudi veliko gospodarsko škodo. Ker je to res zahtevno in naporno delo, bi morali biti ti ljudje vedno spočiti, da bi lahko opravili brez težav določeno nalogo. No, na zalost je ravno obratno. Zahtevani so zelo kratki roki, kar terja delo od zore do mraka, ter delo v prostih dneh. Drugi zelo kričični primeri pa so ti, ko pride, na gradbišče prirezo z ozirom na rok takoj z delom. Za te ljudi ostane odprto vprašanje prehrane in prenočišča. Za sicanje je vedno problem, ker se ne morejo vključiti v organizirano prehrano gradbišča, ker so na enem mestu malo časa in se takih padavcev otepa.

Vsi normativi so porušeni v prekomernem delu, brez organizirane prehrane in prenočišča. Torej redki o primeri, da so dani pogoji oziroma se odgovorni ljudje na gradbišču potrudijo, da organizirajo prehrano in prenočišče, kar potrebujejo ti delavci. Večina operativcev ali tehničnega osebja vzporeja to delo in enači z mnogimi drugimi deli. Redki upoštevajo delo na višini v neugodni stoji ali položaju telesa, ne upoštevajo, da tak delavec rabi dobro prehrano in dovoljni počitek. Če zaočkrožimo število žerjavov na 40 in če povemo, da je v letu 1976 bilo demontaž ali montaž po številu 103

Praktično nam pove podatek, da so bili ti žerjavi dvainpolkrat predstavljeni v poprečju. Kljub zunanji pomoči, ki smo jo rabili zaradi istovrstnosti predstavitev, je bilo opravljenega ogromnega dela, ki jim ne bo nikoli plačano, poleg tega pa pogojev kot glavnega faktorja sploh ne omenjam.

Ne pohvala in nagrada še zdaleč ne odtehtata delček vloženega truda, kar je nerazumljivo vsem, ki s temi ljudmi ne sodoživljajo.

Podpisali bomo samoupravni sporazum o združevanju dela delavcev v našem TOZD

Vse večja je vloga slehernega delavca v svoji temeljni organizaciji. Moramo doumeti, da vsaka temeljna organizacija (TOZD) združenega dela predstavlja večjo ali manjšo družino, ki vodi skupno gospodarjenje. Če vzporejamo klasično družino, kjer je bil nekoč oče poglavar in gospodar, se že danes bistveno razlikuje. Če ne sodeluje cela družina pri gospodarjenju, je uspeh slab, pride do nesporazumov in sporov, obratno pa je tam, kjer skupaj gospodarijo.

Naš TOZD ni nič drugega kot velika družina. Solastniki smo strojev in vseh delovnih priprav, s katerimi ustvarjamo dohodek, katerega del je za vsakega člana naše velike družine, ostanek pa uporabljamo za obnovo strojnega parka, popravila, za stanovanje, a del je pa namenjen za posredne člane naše družine, ki nam delajo usluge, zdravljenja naših delavcev, za šole, ceste, železnice in še za podobne primere. Moramo biti prepričani v to, da tudi v našem TOZD ni nekoga, ki bi predstavljal gospodarja v eni osebi. Ni ga, zmotno bi bilo misliti, da je to direktor ali še kdo drug. Zmotno je misliti, da oni v pisarnah naj gospodarijo, mi bomo pa delali. Ta način je preživet. Direktor in še nekateri niso nič drugo kot člani naše družine, so delavci z določenimi nalogami, ki so povezane z delom strojnika na buldožerju, šoferja na avtomobilu in žerjavovodja na žerjavu.

S podpisom tega sporazuma bo vsak delavec pridobil samoupravne pravice, poleg njih pa tudi obveznosti in dolžnosti. Vsak posamezen delavec bo podal posebno pismo izjavo, da se strinja s temeljnimi opredelitvami dejavnosti TOZD, o urejanju družbeno-ekonomskih odnosov glede odločanja o sredstvih in dohodkih, smotnem uporabljanju družbenih sredstev in njih varovanju.

Podrobnosti bodo razložene na zborih. Novo pri sprejemanju oziroma podpisovanju sporazuma je to, če se kdo nebi strinjal z dejavnostjo TOZD, izgubi svojstvo delavca v TOZD SPO, oziroma drugače rečeno, bo moral zapustiti TOZD.

Predstavljamo vam

V letu 1963 smo dobili v Gradis prvo moderno avtodvigalo ameriškega porekla znamke LORAIN z nosilnostjo 25 ton. Ponosni smo bili vsi v podjetju na tak stroj, saj je bil tudi prvi v naši republiki. Vseposod, kjer se je pojavljala na deloviščih, je bilo vedno mnogo občudovalcev, oziroma je bila senzacija.

Jasno vsak stroj, še tako moderno in tehnično izpopolnjen, predstavlja brez človeka delavca samo gmoto železa. Stroj je treba oživeti, streči in negovati. Kot prvi avtodvigalist v podjetju je postal mladi simpatičen fant tovariš **Stumberger Stanko**. S svojimi požrtvovalnim in vestnim delom na stolpnih žerjavih si je pridobil zaupanje za upravljanje novega avtodvigala LORAIN.

Takoj v začetku ni bilo dovolj dela za avtodvigalo, ker se ni še vedelo, da obstaja. Izvrševali so se razne usluge pri montažah v industriji, reševanju prometnih nesreč ter občasno tudi pri montaži betonskih konstrukcij. Ze takrat se je začelo spreminjati tudi tehnologijo v gradbeništvu tako, da je iz leta v leto več montažnih konstrukcij z vse težjimi elementi, katerim niso bili več kos gradbeni stolpi žerjavi.

No, desetletje je sicer že okoli, in če pogledamo v današnji dan, imamo v podjetju že lepo število modernih avtodvigal z večjimi nosilnostmi, ki praktično nikoli niso prosta. Pa še to, poleg našega dokaj lepega števila avtodvigal, jih imajo tudi druga podjetja, ki so prav tako vedno zaposlena, kar nam dokazuje, da je na pohodu tehnologija predvsem v gradbeništvu — montažerija.

Naš pionir Stanko je še danes zvest svojemu LORAINU, pa čeprav se mu že krepko poznajo leta in tudi lepote ni več, kot je bil nekoč. Torej oba imata že lepo zgodovino svojega dela, re-

šene so bile mnoge kritične situacije, pretovorjeno in dvignjeno je bilo ogromno ton raznega materiala na različnih krajih naše republike. Kljub temu, da ima Stankov ljubljeneček že leta za seboj, pa je še vseeno v sredi meseca septembra odpotoval na Plešivec, do sedaj na najvišjo točko, kjer bo opravil montažo televizijskega stolpa. Kako je odpotoval na Plešivec, ve le malo ljudi, toda dokazano je, da še ni za odpis.

Kakorkoli že, zanimivost je v tem, da je tovariš Stumberger kljub možnostim, da dobi novega brata svojega stroja, ostal na prvem vse do danes oziroma že

Pionir na avtodvigalu znamke Lorain Stane Stumberger, ki ga upravlja že 13 let

več kot 13 let. Bilo bi mnogo za napisati, vendar je dovolj, če upoštevamo samo obdobje in da stroj brezhibno obratuje, se lahko da vsaj skromno priznanje tovarišu Stumbergerju, pionirju na avtodvigalu v našem podjetju. Sedaj obstaja že lepa skupina avtodvigal, ki imajo za seboj daljše ali krajše obdobje ter tudi dokaj dobre izkušnje, vendar dvomimo, da bo še tak primer kot je ta, da bi nekdo ostal toliko časa na enem stroju.

Zanimiva ekskurzija

Že pred nekaj meseci je Gradis organiziral prijetno ekskurzijo, o kateri pa smo uspeli šele sedaj povedati nekaj zanimivosti. Sicer pa pravijo — nikoli ni prepozno — posebno ne, če človek namerava hvaliti.

Pot smo začeli v naših krajih in jo nadaljevali preko Metlike do Like. Skozi značilno tiško pokrajino, ki na videz ne more prerediti niti par vasi, smo spoznavali naše skrite kotičke Jugoslavije; za marsikoga je pokrajina pomenila nekaj novega, za tiste pa, ki so se ondot vozili že prej, je bilo zanimivosti dosti tudi v avtobusu, saj je živahen pogovor potekal po vsej poti. Mimogrede smo

obiskali tudi hidroelektrarno Kruščica, oziroma impozantno pregrado, saj so tam zajezili reko Liko, ki sicer ni tako široka kot Sava, vendar je pred leti velikokrat uničila posevek ljudem tam okoli.

Od tam smo nadaljevali pot preko Velebita in končali na obisku pri Hidroelektri, ki gradi most na Krk. Tam so nas sprejeli resnično prijazno kot stare prijatelje in moram reči, da se vsi takih srečanj še želimo.

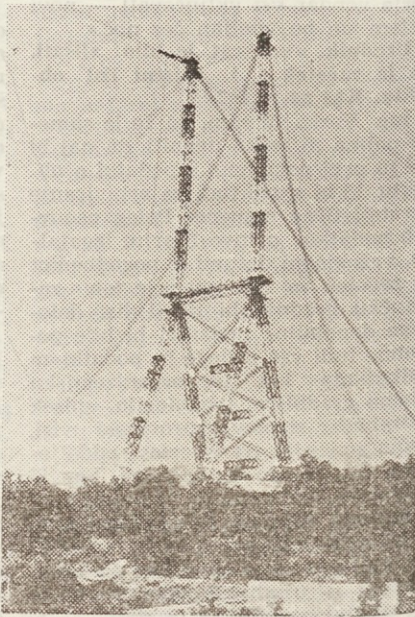
Na poti domov smo si ogledali tudi turel skozi Učko, končna ugotovitev pa je bila, da je bila ekskurzija res prijetna in polna zanimivih ogledov.

Pri Hidroelektri smo se počutili približno tako kot na kakšnem našem likofu

Mali mož na največjem avtodvigalu Pinguely

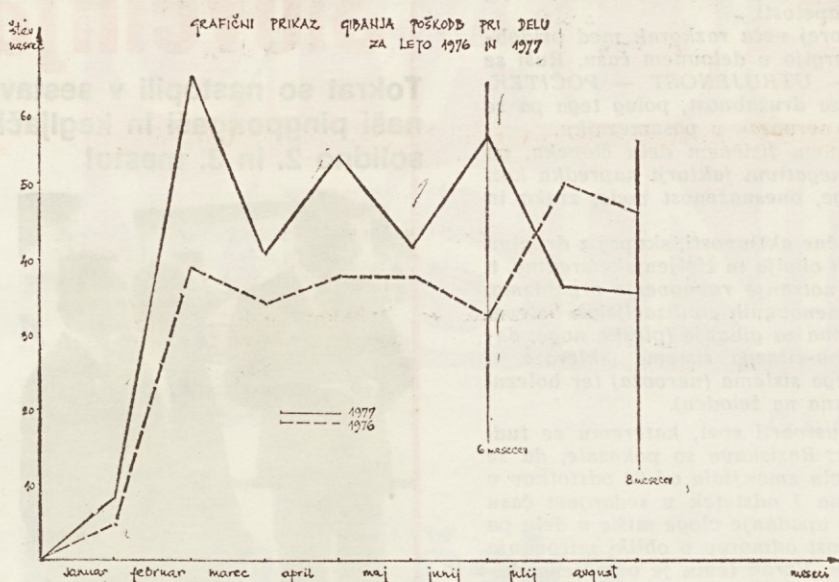
Žerjavna igla pri gradnji mostu iz kopnega na Krk

Pregled gibanja nesreč in bolezni

Število nesreč pri delu je v letošnjem letu večje kot v lanskem letu. Letos je bilo v prvih 8 mesecih 269 nesreč, lansko leto pa 187, torej je bilo 82 nesreč več, pri tem pa je letos povprečno le 300 zaposlenih delavcev več.

V juliju in avgustu pa se je število nesreč zmanjšalo v primerjavi z lanskim letom. V juliju 1977 je bilo 38 nesreč, juliju 1976 pa 51. V avgustu 1977 je bilo 34 nesreč, v avgustu 1976 pa 47. V obeh zadnjih mesecih je bilo torej 13 nesreč manj v primerjavi z istim obdobjem lanskega leta.

Pravilni prikaz stanja nesreč pri delu pa nam da razmerje med številom dni bolovanja za poškodbe in številom dni prebitih na delu. Po 6 mesecih je odstotek za leto 1977 0,46, za leto 1976 pa 0,58, po 8 mesecih pa je odstotek za leto 1977 0,49, za leto 1976 pa 0,58. Torej letos je resnost poškodb manjša (manj bolovanja za posamezno poškodbo). Točni podatki po posameznih mesecih so razvidni iz tabele.

Pregled gibanja nesreč in bolezni po mesecih za 1. 1977 v primerjavi z istim obdobjem 1. 1976

		BOLOVANJE												Skupaj bol. dni poškodb + bolezni				
		Stevilo poškodb			Zaradi poškodb						Zaradi bolezni							
Tek. št.		Stevilo zaposlenih	Dnevi prebiti na delu	Dejansko opravljene ure	smrt	ostalih	skupaj	do 30 dni	nad 30 dni	dni	%	do 30 dni	nad 30 dni	dni	%	dni	%	Poškodovanec se je vsak
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
1	Januar 76	7387	54.715		—	5	5	105	114	219	0,40	2403	1201	3604	6,59	3823	6,99	1477
	Januar 77	7540	56.644		—	8	8	140	149	289	0,51	2631	1201	3832	6,77	4121	7,28	943
2	Februar 76	7523	137.934		—	39	39	471	276	747	0,54	6140	2162	8302	6,02	9049	6,56	193
	Februar 77	7717	144.422		—	65	65	644	262	907	0,63	5908	2449	8357	5,78	9264	6,41	119
3	Marec 76	7474	135.089		—	34	34	495	221	716	0,53	6243	2619	8862	6,56	9578	7,09	220
	Marec 77	7801	133.050		—	41	41	648	302	950	0,71	6203	2427	8630	6,49	9580	7,20	190
4	April 76	7488	150.628		—	38	38	373	239	612	0,41	8450	2398	10848	7,30	11460	7,61	197
	April 77	7862	153.623		—	54	54	575	255	830	0,54	6021	2802	8823	5,74	9653	6,28	146
5	Maj 76	7551	125.214		—	38	38	443	191	634	0,51	4838	2199	7037	5,62	7671	6,13	199
	Maj 77	7859	119.248		—	42	42	489	289	778	0,65	5401	2510	7911	6,63	8689	7,28	187
6	Junij 76	7483	144.505		—	33	33	349	188	537	0,37	5651	2150	7801	5,40	8338	5,77	227
	Junij 77	7383	137.698		—	51	51	480	157	627	0,46	5305	2200	7505	5,45	8142	5,91	145
7	Julij 77	7345	118.247		—	47	47	565	135	700	0,59	5566	2370	7936	6,71	8636	7,30	156
	Julij 76	7732	131.940		—	38	38	419	207	626	0,47	5763	1961	7724	5,85	8358	6,33	203
8	Avgust 76	7345	118.247		—	47	47	565	135	700	0,59	5566	2370	7936	6,71	8636	7,30	156
	Avgust 77	7770	118.962		—	37	37	388	308	596	0,50	6428	2063	8522	5,52	9128	7,67	210
	Skupaj 76	7484	124.680	za 6 mes.	—	31	31	372	204	577	0,46	5620	2121	7742	6,25	8319	6,69	418
	Skupaj 77	7693	124.114		—	43	43	496	235	730	0,58	5249	2264	7509	6,14	8241	6,73	288
	Skupaj 76	7449	123.072	za 8 mes.	—	35	35	420	187	608	0,49	5607	2183	7790	6,36	8398	6,84	353
	Skupaj 77	7708	124.448		—	42	42	472	241	700	0,56	5457	2201	7663	6,03	8366	6,78	267

Nezgode nas opozarjajo

V mesecu juliju 1977 se je pri delu poškodovalo 38 delavcev, na poti na delo pa en delavec, skupaj 39 delavcev in sicer po TOZD kot sledi:

TOZD GE CELJE (5 poškodb)

IMAMOVIĆ Alija, KV tesar
Pri rezanju deske na krožni žagi je imenovan pomagal vleči desko, med tem mu je žaga potegnila desko nazaj in mu poškodovala sredinec leve roke.

MARKOVIĆ Branko, PK tesar
Pri razopazovanju na objektu B-2 se je imenovan udaril s kladivom po prstu leve roke.

OPRESNIK Mihael, KV tesar
Pri razopazovanju parapeta je imenovan padel z 80 cm visokega odra in si poškodoval gleženj desne noge.

NIKOLIĆ Božidar, PU strojnik
Pri čiščenju betonskega mešalca med obratovanjem je padel v mešalec in se smrtno ponesrečil.

STANCEVIĆ Dimitar, PU signalist
Pri razopazovanju je padel iz 60 cm visoke stolice, katero si je nepravilno namestil ter mu je zato spodrsnila. Pri tem si je poškodoval desno stran prsnega koša.

TOZD GE GRADNJE PTUJ (1 poškodba)

PEPELNIK Vili, KV tesar
Pri spajanju kovinskih opažev se mu je drobec kovine zaril v kazalec v levi roki.

TOZD GE JESENICE (4 poškodbe)

SUBASIĆ Zari, KV tesar
Pri razopazovanju si je poškodoval palec desne roke.

PRILJA Asim, PU tesar
Pri hoji po gradbišču se je spotaknil ob armaturo in si poškodoval levo roko v zapestju.

MILANOVIĆ Milan, PK delavec

Imenovan je kopal jamo za temelj. Globina temelja je bila okoli 2 m. Na robu jame je bilo položeno kompresorsko lomilno kladivo. Med tem so delavci, ki so delali poleg jame, povlekli cev kladiva in kladivo je zdrsnilo v jamo in udarilo imenovanega po hrbtu.

MUKIĆ Fehim, KV tesar
Pri žaganju lesa z el. žago mu je žaga odskočila in poškodovala levo roko.

TOZD GE KOPER (2 poškodbi)

ČATAK Munib, PK strojnik
Pri čiščenju mokrih opažnih elementov je imenovan stopil na enega od teh tako, da mu je pri tem spodrsnilo. Padel je in si poškodoval desno roko v zapestju in desno nogo.

BOŽIĆ Rudi, KV varilec
Pri spajanju pilotov cevi, mu je zdrsnila dvigalka in padla na desno nogo ter mu poškodovala tretji prst.

TOZD GE LJUBLJANA (4 poškodbe)

BOJIĆ Drago, PU tesar
Pri montaži plošč je klema popustila vsled česar mu je cev padla po levi roki.

LETIĆ Emir, KV tesar
Pri montaži cevne odra je naslonil cev na zid in se odmaknil, da vzame spojko. Takrat je cev zdrsnila po zidu in ga udarila po podlaktu leve roke.

SROL Vinko, VK zidar
Imenovan je s sodelavcem montiral spojno ploščo žerjavne proge, ki mu je vsled neprevidnosti sodelavca padla na levo roko.

STEVIĆ Lazar, PK delavec
Na poti na delo se je na dvorišču Gradisa umikal osebnemu avtomobilu, pri tem je padel ter si poškodoval prst na desni roki.

TOZD GE LJUBLJANA-OKOLICA (2 poškodbi)

KERAMOVIĆ Huso, NK delavec
Pri razopazovanju je potegnil Bled element iz opaža, pri čemer ni opazil, da je na drugem koncu v elementu žičnik, kateri se mu je zabodel v dlan desne roke.

NIKOLIĆ Ljubomir, VK tesar
Imenovan je stal na cevnom odru, zaradi razopazovanja pa mu je padel na levo nogo element, kateri se je odbil od cevi.

TOZD GE MARIBOR (4 poškodbe)

KOZLAR Martin, KV zidar
Imenovan je pospravljaj les v reaktorju. Pri tem je stopil na desko, iz katere je štrlel žičnik in se zaradi tega zbodel v podplati desne noge.

LOZINSEK Franc, KV tesar
Imenovan je delal na plošči v reaktorju, opazoval je jašek. Ko je rabil neki material, je stopil iz jaška, pri tem mu je spodrsnilo na armaturi tako, da je padel ter si poškodoval palec na desni roki.

BOSIL Viktor, NK delavec
Pri prelaganju ograjnih elementov je imenovan tako nerodno zamahnil z roko, da si je poškodoval komolec.

CESTAR Slavko, PK delavec
Imenovan je pomagal pri rezanju betonskega železa. Ob stroju je ležala palica za mero. Pri rezanju manjšega kosa železa je pozabil odstraniti palico za mero, pri čemer mu je stisnilo palec na desni roki.

TOZD GE NIZKE GRADNJE MARIBOR (— poškodbi)

V tem mesecu ni bilo zabeleženih ne-zgod pri delu.

Komandant Mile nas ni razočaral

Posočje 1977

Ideja in pobuda republiškega odbora sindikata gradbenih delavcev Slovenije, da se ustanovi zvezna brigada mladih gradbenikov, ki bo pomagala pri gradnji na potresnem področju v Posočju, je rodila bogate sadove. To akcijo je podprl tudi zvezni odbor sindikata gradbenih delavcev Jugoslavije. Tako so se letos že drugi zbrali brigadirji iz vseh republik in pokrajin in z delom dokazali, kaj za Tolmince pomeni pripravljenost in solidarnost do ljudi, ki jih je prizadela nesreča.

Rezultati letošnje akcije delovnih brigad »Posočje 77« so nad vse zadovoljivi. Mladina je izvršila nekaj prek 10.000 efektivnih ur, v skupni

Komandant mladinskih delovnih brigad »Posočje 1977« — Mile Zrnić je vseskozi dobro zastopal barve Gradisa

denarni vrednosti 17.712.000 din. Mladinci so delali v Breginjskem kotu in na Sentviški planoti. V glavnem so ometavali, izvrševali manjše adaptacije, betonirali podstavke za mleko itd., skratka prispevek Zvezne brigade gradincev je bil izreden! Tako je na zadnji seji skupščine MOB Posočje 77 dejal njen predsednik mgr. Uršič. Podobne pohvale smo čuli tudi od sekretarja občinske konference Zveze komunistov Tolmin tov. Juga. Nadvse zadovoljni pa so seveda bili občani, katerim je brigada rešila vrsto problemov. Čeprav je bila brigada sestavljena iz vseh vetrov, narodov in narodnosti, so bili vsi kot eden, pa tudi odnosi z domačimi so bili nadvse odlični. Kjerkoli so delali ali se srečevali, so jih toplo in prijateljsko sprejeli. Bratstvo in enotnost je prišla do popolnega izraza. Rezultati dela so popolni in organizacije združenega dela širom Jugoslavije so lahko ponosne na svoje brigadirje, ki so delali v Posočju.

Ponosni pa smo lahko tudi mi, kajti komandant lanske in tudi letošnje delovne akcije, je bil naše gore list »gradisovec« Mile Zrnić. Naš Mile je že prekaljen brigadirski maček, kot temu pravijo mladinci. Zna držati red in disciplino, zna delati, zna pa tudi biti najboljši sodelavec, prijatelj in tovariš. Čeprav so ga Jeseničani vseskozi pogrežali na njegovem delovnem mestu — je njim, kot celotnemu Gradisu na področju uveljavljanja podjetja dodal nov kamen. Renome podjetja se ustvarja le z rezultati dela in dobrimi odnosi med ljudmi. Vse to pa je znal uveljaviti naš Mile in v pogovoru nikoli ni pozabil povedati, da je od Gradisa.

Danes je Mile že na svojem delovnem mestu, pa tudi brigadirji so se razkropili po vsej domovini. Vsak pa je odnesel iz Posočja lep spomin in zavest, da je pomagal graditi od potresa porušene domovine in utrjevati bratstvo in enotnost med narodi in narodnostmi, ki ga bo spremljala vse življenje.

TOZD GE RAVNE NA KOROSKEM (2 poškodbi)

BAJREKTAREVIĆ Esad, NK delavec
Pri pospravljanju razopazovanja materiala se je spotaknil ob moral, vsled česar si je zvil levo nogo v gležnju.

PORIĆ Mustafa, KV tesar
Pri razopazovanju si je namestil ploho na stolicu, kateri pa mu je med delom zlomil in je delavec padel s stolice, pri čemer si je poškodoval (zlomil) levo roko v zapestju.

TOZD KO LJUBLJANA (1 poškodba)

OREHEK Roman, NK delavec
Ob priliki prenosa zaboja se je vbodel z žičnikom.

TOZD KO MARIBOR (— poškodbi)

V tem mesecu ni bilo zabeleženih ne-zgod pri delu.

TOZD LIO ŠKOFJA LOKA (5 poškodbi)

BEGIĆ Hamdija, KV mizar
Imenovan je brazdal vratne zaključne letve. Pri brazdanju si je z rezilom ročnega skobelnega stroja poškodoval palec desne roke na notranji strani.

PIRC Rudolf, KV mizar
Imenovan je ustavil ročni skobelni stroj. Med tem se je vratio krito nagnilo proti njemu in je prišel v dotik s prstom leve roke do rezila. Rezilo mu je poškodovalo prstane na levi roki.

JELOVČAN Janez, KV gaterist
Pri izstopu iz prečnega traku je nepravilno stopil in si zvil nogo.

KAVČIĆ Janko, obratni električar
Pri čiščenju kontaktorja je uporabljal sredstvo za razmastitev trikloretiden. Ker ni uporabljal zaščitnih rokavic, mu je sredstvo za razmastitev nagrizlo kožo na obeh rokah.

DJORDJEVIĆ Slobodan, voznik viličarja

Ročno je valil hlod iz uvoznega transporterja na prečni transportni trak pred polnojarmenikom. Ko se je hlod zvrnil,

mu je pritisnil palec desne noge in mu ga zlomil.

TOZD OGP LJUBLJANA (3 poškodbe)

JOJINOVIĆ Mile, voznik viličarja
Pri prevažanju betona se je med vožnjo posoda premaknila, imenovan je hotel posodo popraviti, pri tem pa mu je stisnilo prstane na levi roki.

NOVAKOVIĆ Mladen, KV mizar
Pri žaganju plohov za zagazde na tračni žagi v mizarski delavnici je imenovanemu žagin list zgrabil ploho, mu ga prevrnil, pri tem pa mu je stisnilo prstane na levi in desni roki.

JOVIĆ Dragoljub, PK betonar
Pri transportu travnatih plošč od stroja HESS z mostnim dvigalom je imenovanemu podložna plošča pritisnila prste na levi roki in levo nogo pod kolonom.

TOZD SPO LJUBLJANA (4 poškodbe)

BLAZEK Ivan, strojnik TM
Pri zategovanju gosenice buldozerja je imenovanemu zdrsnilo orodje in se je pri tem udaril z roko ob podvozje stroja, ter si pri tem poškodoval palec desne roke.

PASKA Gabro, avtomehaničar
Pri delu se je poškodoval s kladivom.

ZIDAN Metod, strojni ključavničar
Pri odpiranju jaška pri cisterni za plinsko olje, je uporabljal en meter dolgo cev, s katero je dvignil ca. 80 kg težak pokrov. Pri odpiranju je pokrov spodneslo, tedaj je spustil cev in prijel pokrov, da ta ne bi padel. Pri tem pa mu je cev padla na palec desne noge in ga poškodovala.

PETEK Alojz, voznik tov. vozila
Pri nakladanju avtomobila je imenovan stopil s priklole višine ca. 1,5 m pri tem mu je spodrsnilo, pri čemer si je poškodoval desno nogo.

TOZD ŽELEZOKRIVNICA LJUBLJANA (— poškodbi)

V tem mesecu ni bilo zabeleženih poškodb.

Bojan BAMBIC

Vloga rekreacije in športno rekreacijskih dejavnosti v življenju sodobnega človeka

Tehnični napredek in vse večja stopnja avtomatizacije prinašata človeku boljše življenjske pogoje, povečujeta njegov standard in prosti čas, obenem pa tudi spreminjata hitrost in način proizvodnje. Te spremembe pa nenehno vplivajo povratno na človeka, njegov življenjski prostor in njegovo življenjsko sredino.

Delo sodobnega človeka iz dneva v dan vsebuje manj fizičnih aktivnosti (stroji prevzemajo težka fizična dela), poleg tega pa mu tudi v prostem času vsiljuje pasivno življenje — življenje brez gibanja (vožnja na delo s prevoznim sredstvom, sedenje je bistvena sestavina našega dne: sedemo pri jedi, med delom — sedeči poklici, npr. šoferji — sedimo po končanem delu, sedimo zaradi čitanja, gledanja televizije, poleg tega pa še spanje in neaktiven počitek).

To spreminjanje narave dela, manjšanje fizične obremenitve in gibanja pa se kaže tudi v tem, da nastajajo nove povečane zahteve. Povečujejo se obremenitve posameznih organov oziroma organskih sistemov. Spremljanje dela hitrih strojev in avtomatov, streženje tem strojem in kontrola le-teh, zahteva od človeka veliko zbranosti. S tem pa se zelo poveča hitrost živčno-mišičnih procesov in reakcij, kajti delo zahteva gibe, ki so: hitri, točni in odmerjeni.

V času dela je človekov organizem v nepretrgani napetosti, kar zahteva izredno energijo in vzdržljivost, to pa povzroča veliko utrujenost. Človek se zaradi te utrujenosti giblje le v določenem okolju sodelavcev in družine — se odtujaše širši družbi, to pa povečuje njegovo osamljenost.

Avtomatika in elektronika pa v veliki meri vplivata tudi na spreminjanje človekovega umskega dela, saj ga v veliki meri prevzemata nase. Človek v mnogih delovnih procesih opravlja le majhne izolirane naloge v organiziranem procesu proizvodnje, ne da bi videl — izdelal končni proizvod, v katerega je vtikano tudi njegovo delo.

To razdrobljenost in enolično delo pretvarja delavca v »živi avtomat«, ki ponavlja gibe v ritmu tekočega traku.

Tako delo »brez duše« pa ruši duševno zdravje, izživa nerazumevanje in napetosti.

Avtomatizacija torej veča razkorak med pridobljeno in oddano energijo v delovnem času. Ruši se ravnovesje DELO — UTRUJENOST — POČITEK, zmanjšuje se želja za družabnost, poleg tega pa se kopiči napetost in »nervozna« v posamezniku.

Ob zelo zmanjšanem fizičnem delu človeka, pa se kažejo še drugi negativni faktorji napredka kot: hrup, razne vibracije, onesnaženost vode, zraka in okolja, žarčenja itd.

Pomanjkanje fizične aktivnosti, skupaj z drugimi negativnimi faktorji okolja in življenjske sredine, v kateri živimo, ruši notranje ravnovesje organizma. Raste število tako imenovanih civilizacijskih bolezni kot so: bolezni sistema za gibanje (ploske noge, debelost), bolezni srčno-žilnega sistema (skleroze in kapi), bolezni živčnega sistema (nervozna) ter bolezni dihal in prebavil (rana na želodcu).

Človek je torej ustvaril svet, kateremu se tudi sam težko prilagaja. Raziskave so pokazale, da se je vloga mišic pri delu zmanjšala od 94 odstotkov v preteklem stoletju na 1 odstotek v sedanjem času (A. I. Berg 1964). To upadanje vloge mišic v delu pa zmanjšuje učinkovitost odmorov v obliki mirovanja — pasivnih odmorov. Vzrok temu je omenjena duševna napetost, kajti ta obstaja v človeku tudi takrat, ko ne dela — je pasiven. Celotno nasprotno je — duševna napetost se z nedelom in neaktivnostjo še povečuje, saj tak odmor povečuje učinek pomanjkanja gibanja na človekov organizem.

Rekreacija in športno rekreacijske aktivnosti so danes znane kot sredstvo, ki nam zagotavlja povečan učinek počitka. Največji vpliv na tako spoznanje so imela odkritja I. M. Sečenova 1903. leta, ki je podrobno raziskal ta pojav (povečanje učinka aktivnega odmora, ki nastaja ob vključevanju dela drugih mišičnih skupin).

Sečenov je s pomočjo ergometrijskega instrumenta ugotovil, da se utrujena leva roka hitreje opomore — odpohi, če je v času njenega počivanja desna aktivna. Iz tega je izvedena teorija, da se utrujene mišične skupine hitreje opomorejo, če druge mišične skupine v tem času delajo.

Rekreacija in športno rekreacijske aktivnosti pa niso pomembne le glede obnove bioloških sil, temveč tudi glede obnove duševnih in socialnih funkcij. Obnova duševnih sil se kaže v rekreaciji in športno rekreativnih aktivnostih kot igrivo razpoloženje, ki preusmerja misli v to igrivo in jih tako ločuje od dela in delovnih problemov.

Obnovo socialnih funkcij dosega rekreacija in športno rekreativna dejavnost z združevanjem ljudi v rekreativne skupine, ne glede na različne družbene in delovne položaje. Meje le-teh se neopazno rušijo, zmanjšujejo se razlike med člani skupine, vpliv delovnih odnosov se zmanjšuje. Igra jih združuje in obenem zmanjšuje negativnost kot so: sovraštvo, napadalnost ipd.

Prav ta igra pa je kot osnovni faktor rekreacije in po mnenju mnogih tudi bazična aktivnost človeka, tista, ki ga osvobaja. Nudi mu vse tisto v čemer ga stroj in delovno mesto omejuje.

Vsakemu posamezniku omogoča izražanje celotne njegove osebnosti, nudi mu možnost kreiranja, afirmiranja in tekmovanja, s tem pa ga vodi k doživljanju samega sebe — človeka.

A. Kerstein

9. športne igre gradbenih delavcev Jugoslavije

Slovenija druga

Tokrat so nastopili v sestavi republiške ekipe naši pingpongaši in kegljači ter osvojili solidno 2. in 3. mesto!

Del namiznoteniške ekipe

V Zrenjaninu so se konec septembra končale že 9. športne igre gradbenih delavcev Jugoslavije in 4. proizvodno tekmovanje. Tudi tokrat je številno slovensko zastopstvo, ki je bilo zbrano kar iz 9 organizacij združenega dela, osvojilo drugo mesto z zaostankom 2 točk za ekipo Srbije. Ostale republike so se v športnem delu zvrstile takole: 3. BiH 43 točk, 4. Hrvatska 41, 5. Makedonija 19 točk in 6. Črna gora 12 točk. Od slo-

venskih ekip moramo posebej pohvaliti šahiste Ingrad, ki so si edini priborili prvo mesto. Zato pa je bilo toliko več drugih mest, kar 5, med katerimi so bili tudi Gradisovi pingpongaši, ki so nastopili v naslednji postavi: Grintal, Pogačnik, Krnc, Kohne in Dolenc. Z nekaj več športne sreče bi lahko katero od teh drugih mest postalo prvo in tako tudi skupna uvrstitev. Slovenske ekipe so osvojile še dve tretji mesti (kegljaška ekipa Gradisa in strelci Konstruktorja) ter eno zadnje mesto in sicer v malem nogometu.

Se malo manj uspeha je bilo med proizvodnimi tekmovalci, kjer so ekipe Tehnika (2.) Gradbinca (3.), Grosuplja (5.) in Primorja (3.) zbrale skupaj 16 točk in tako osvojile 3. mesto za ekipama BiH z 28 točkami in Srbije z 19 točkami.

Poleg športnega in proizvodnega tekmovanja je bilo tudi tekmovanje vseljudske obrambe, ki je zajemalo streljanje, tek na 100 m (moški) in 80 m (ženske), metanje bombe ter skok v daljino. Tu pa je imela največ uspeha ekipa Hrvatske, ki je osvojila 1270 točk, druga je bila ekipa Makedonije s 1130 točkami in tretja Slovenija 1058 točk.

Celotno tekmovanje je bilo v organizaciji domačega gradbenega podjetja BANAT, ki pri izbiri soorganizatorjev ni imel najbolj srečne roke, predvsem kar zadeva prehrano in nastanitve.

Vseeno pa so si mnogi od udeležencev rekli na svidenje na 10. jubilejnih igrah na Ohridu.

31. oktober - svetovni dan varčevanja

Z uvedbo denarja se je naturalna oblika varčevanja spremenila v denarno. S tem pa so za varčevanje nastopile široke možnosti. Ko se je denar uveljavil kot plačilno sredstvo, so se pojavile tudi prve ideje o potrebi varčevanja, pa tudi zamisel o ustanavljanju specializiranih ustanov za zbiranje prihrankov.

Hranilnišna misel sega daleč nazaj v preteklost, saj je že pred več kot 360 leti Francoski kralj Ludvig XIV. ukazal potrebo po organiziranem varčevanju prebivalstva. Leta 1778 so v Hamburgu ustanovili posebno preskrbovalno ustanovo, ki je v svojih pravih poudarila, da je »ustanovljena za dobro marljivih oseb obeh spolov, kajti tudi majhni prihranki v hudi časih veliko pomenijo, z nekaj obrestmi pa se več. S svojo marljivostjo in varčnostjo naj tako koristijo sebi in državi...«.

Ob koncu 19. stoletja so hranilnice različnih dežel začele navezovati medsebojne poslovne stike. Leta 1924 pa so v Milanu ustanovili mednarodni institut za varčevanje. Takrat so sklenili: »31. oktober naj bo vsako leto praznik varčevanja po vsem svetu, da bi se z ustno in pisano besedo širila načela in ideje varčnosti.«

Zgodovinsko dejstvo je, da se z delom ustvarja vrednost in da se z varčevanjem ustvarjena vrednost čuva in pomnožuje. To pomeni, da je bogastvo posamezne gospodarske celice, vsega naroda in vsega človeštva posledno ustvarilo varčevanje, zato ni slučaj, da posvečajo veliko pozornost varčevanju že v kapitalističnih državah, posebno pa še v državah s socialistično družbeno ureditvijo.

Varčevanje razvija pri človeku občutek zmernosti in ga usmerja na bolj urejeno življenje. Vsak varčevalec je nasprotnik razsipništva in se ne zadoljuje lahkomišelnost. Varčevanje uči človeka skromnosti, odpovedovanja sedanjih zadovoljstev v korist bodočih potreb. Ko se človek odloči za varčevanje, razvija v sebi občutek nesebičnosti. Varčeval namreč ne bo samo zase, ampak tudi za blaginjo svojih bližnjih.

Vsakdo, ki ima prihranek na hranilni knjižici, občuti določeno neodvisnost, samostojnost, samozavest, občuti določeno varnost v življenju in delu ter brezskrbno gleda v bodočnost.

Z vidika družbene skupnosti varčevanje dopolnjuje družbeno akumulacijo, ker se preko bančnega sistema ponovno vrača v gospodarstvo, doprinaša razvijanju proizvodnih sil, pospeševanju proizvodnih procesov in ustvarjanju pogojev za materialni in kulturni napredek družbe.

Prav v naši socialistični družbeni ureditvi je treba posvečati veliko pozornost v vzgoji varčevalne zavesti posameznika. Kdor se namreč ni naučil varčevati s svojim premoženjem in dohodki, ta tudi ne bo imel pravičnega odnosa do družbene lastnine.

Mednarodni institut za varčevanje je ob svoji ustanovitvi 1924 objavil naslednji razglas:

Delo in varčevanje sta najmočnejša dejavnika na poti k blaginji, napredku in dostojanstvu vsakega posameznika.

Varčevanje naj resnično postane navada, potreba in vrlina vsakega člana naše družbene skupnosti.

Združenje poslovnih bank in hranilnic SRS

Podpisani Branko Vehovar, gosp. fin. pom. direktorja koordinacije NE Krško, preključujem vse kar sem napisal o tov. Alojzu Remcu, dipl. oec. in Avgustu Zibertu v dopisih od 26. 5., 14. 6. in 18. 6. 1977 in izjavljam, da moje trditve niso resnične, ker so temeljile na nepravilnih dejanskih predpostavkah. Obžalujem, da sem navedenima tovarišema škodoval na časti in ugledu in prosim, da se ta moja izjava objavi v Gradisovem vestniku.

V Ljubljani, dne 1. septembra 1977

Branko Vehovar

Mlada in starejša generacija strojnikov, v sredini Janez Martinčič, ki je slavil življenjski jubilej — med delom je doštudiral za strojnega tehnika — čestitamo

Graški velesejem pred vrati

Ze enaindesemdeseto leto prirejajo v bližnjem avstrijskem Gradcu velesejem, ki ga tudi strokovnjaki radi imenujejo »uspešni evropski sejem«. Skozi vsa ta leta je sam sejem doživel nekaj sprememb. Pripravljenci so ugotovili, da bi bilo primerno pripravljati posamezne razstave investicijskih dobrin — in tako zasnovan sejem danes tudi obstaja. Tako si lahko gradbinci vsako leto ogledamo specializirano razstavo — avstrijski gradbeniški sejem, ki je menda edini popolni strokovni gradbeniški sejem v srednjeevropskem prostoru. Na enem mestu so razstavljeni gradbeni stroji, orodja in dodatna oprema, pripravljajo pa tudi razstavo gradbenega materiala.

Za naslednja leta pripravljajo nekaj sprememb, ki bodo najbolj zanimive tudi za naše obiskovalce gradbeniških sejmov. Velike gradbene stroje bodo odselej razstavljali v nekakšnih turnusih in sicer vsako leto na drugem sejmu:

enkrat v Münchnu, drugič na Dunaju in nato v Gradcu. Tako bodo sedanje razdrobljene zmogljivosti združili vsakokrat na enem mestu in s tem pridobili na prostoru in pestrosti razstave.

Gradisov vestnik

»Gradisov vestnik« izdaja delavski svet podjetja Gradis Ureja ga uredniški odbor Odgovorni urednik Lojze Cepuš Tehnični urednik Matija Krnc Tisk Tiskarna Tone Tomšič v Ljubljani — Izhaja mesečno

Obiskali smo bolne sodelavce

Na pobudo IOOO Sindikata TOZD Nizke gradnje je v našem »Vestniku« dalj časa ustaljena praksa, da obiskujemo bolne sodelavce.

Predlog za to je dala OO sindikata in to predvsem za tiste delavce, ki so že dalj časa v bolniškem staležu. Obisk bolnega sodelavca se organizira po gradbišču odvisno od tega, kateremu gradbišču pripada oboleli sodelavec. Obisk napravimo bodisi na njegovem domu ali pa v bolnici, če se tam dalj časa nahaja.

Tako smo tudi pred nekaj dnevi obiskali naša dva sodelavca v bolnici na Slivniškem Pohorju: Farkaša Ivana in Harandi Vinka. Oba sta že dalj časa v bolniškem staležu, od tega je Harandi Vinko že več kot leto dni nesposoben za svoje delo tesarja in se sedaj ponovno zdravi v omenjeni bolnici. Oba naša so-

delavca sta delala na SD-2 na gradbiščih v Forminu in Markovci.

Na predlog naše OO sindikata se daje bolnim sodelavcem tudi občasna denarna pomoč, višina te pomoči pa je odvisna tudi od njihovega materialnega in socialnega stanja.

Prav tako vse dalj časa bolne sodelavce obiščemo za Novo leto ali kakšen drugi državni praznik.

Takšni obiski niso samo odraz vpljudnosti, ampak jih moramo smatrati kot dolžnost nas vseh do naših bolnih tovarišev, saj nikoli ne vemo, kdaj bo kdo od nas prišel v podobno situacijo. Prav tovarištvo se še prav posebno lahko dokaže v slučajih, ko so naši sodelavci najbolj potrebni skrbi in razumevanja za njihovo bolezen in ostale težave.

Upamo tudi, da bomo takšne oblike humanosti vedno bolj razširjali med nami v kolektivu.

JANI KLANČAR